

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

Відділ суспільствознавчої освіти

ЗВІТ

про науково-дослідну роботу

«МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ
ІСТОРИЧНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В ЛЦЕЇ»

Державний реєстраційний № 0118U003361

(01.01.2018 – 31.12.2020)

Київ – 2020

УДК

№ держреєстрації 0118U003361

інв. №

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ-53, вул. Січових Стрільців, 52-д
тел. 481-37-67

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту педагогіки
НАПН України
_____ О. М. Топузов
_____ 2020 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України
25 листопада 2020 р. протокол № 11

ЗВІТ
ПРО НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
«Методичні засади компетентісно орієнтованої історичної та
громадянської освіти в ліцеї»
(заключний)

Керівник дослідження
канд. пед. наук

Т. О. Ремех

Київ – 2020 р.

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник НДР,
завідувач відділу,
кандидат педагогічних наук _____ Ремех Т. О.
(підпис)

Виконавці:
Головний науковий співробітник,
доктор педагогічних наук,
професор _____ Пометун О. І.
(підпис)

Головний науковий співробітник,
доктор педагогічних наук,
професор _____ Гупан Н.М.
(підпис)

Провідний науковий співробітник,
(0,5 ст.), кандидат педагогічних наук _____ Ремех Т. О.
(підпис)

Старший науковий співробітник,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник _____ Кришмарел В.Ю.
(підпис)

Старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник _____ Малієнко Ю.Б.
(підпис)

Старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник _____ Мацейків Т.І.
(підпис)

Старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник _____ Мороз П.В.

Науковий співробітник _____ Мороз І.В.
(підпис)

В.С. Власов, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (01 січня 2018 – липень 2019 р.)

РЕФЕРАТ

Заключний звіт складається із вступної частини (обкладинка, титульний аркуш, список виконавців, реферат, зміст, передмова), основної частини (вступ, суть звіту, висновки, рекомендації), списку публікацій. Загальний обсяг звіту – 62 сторінки, список опублікованих робіт – на 31 сторінці.

Звіт відображає результати наукового дослідження наукових співробітників відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України «**Методичні засади компетентісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї**», виконаного відповідно до постанови Президії НАПН України від 29.04.2017 р. № 1-2/7-145; постанови Президії НАПН України від 15.06.2017 р. № 1-2/9-205; постанови Президії НАПН України від 25.01.2018 р. № 1-2/2-51; постанови Президії НАПН України від 23.12.2019 р. № 1-2/12-385; рішення бюро Відділення загальної середньої освіти НАПН України від 30.05.2017 р., протокол № 5; Договір № 12/1/5-18 Нпр від 26 січня 2018 р.

Початок дослідження: 01 січня 2018 р.

Закінчення: 31 грудня 2020 р.

Ключові слова: компетентісно орієнтована методика, технології навчання, дослідницьке навчання, розвиток критичного мислення, навчання історії, громадянської освіти, ліцей.

Об'єкт дослідження – навчання історичної та громадянської освіти в ліцеї.

Предмет дослідження – методика компетентісно орієнтованого навчання учнів ліцею історичної та громадянської освіти.

Мета дослідження: обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику компетентісно орієнтованого навчання історії та громадянської освіти в ліцеї.

Реалізація означеної мети передбачало виконання таких **завдань**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел кола досліджуваної проблеми.
2. З'ясувати сутність, охарактеризувати шляхи реалізації компетентісного підходу в навчанні учнів ліцею історії та громадянської освіти.
3. Визначити та охарактеризувати дидактичні умови застосування компетентісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти.
4. Вивчити стан запровадження компетентісно орієнтованого навчання у масовій практиці ЗЗСО.
5. Розробити та теоретично обґрунтувати методичну модель застосування компетентісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти на засадах дотримання визначених дидактичних умов.
6. Експериментально перевірити ефективність реалізації дидактичної моделі компетентісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та

громадянської освіти.

7. Розробити на основі визначених теоретико-методологічних засад, результатів експериментального дослідження застосування компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти методичні рекомендації та посібники для учителів-практиків, викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Дослідження здійснювали за допомогою таких **методів**:

1) *теоретичних* – аналіз і синтез сучасної психологічної, педагогічної, методичної літератури з проблем дослідження; аналіз нормативних документів, що регулюють освітній процес; зіставлення й узагальнення даних з проблеми дослідження; аналіз програм і підручників з історії та громадянської освіти для старшої школи (ліцею) з метою з'ясування вихідних даних дослідження; аналіз і синтез результатів дослідного навчання; аксіоматичний метод; гіпотетичний метод;

2) *емпіричних* – спостереження за освітнім процесом та аналіз уроків з історії та громадянської освіти в 10-11 класах; усне й письмове опитування учнів, інтерв'ювання вчителів історії та громадянської освіти на різних етапах дослідного навчання; бесіда, анкетування, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду для обґрунтування компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти, спрямованої на формування/розвиток в учнів ліцею ПК та КК; різні види моделювання: структурне (структура технології розвитку критичного мислення, дослідницького навчання, проєкту, самостійної роботи учнів), організаційне (організація самостійної роботи, навчальні ситуації, експеримент); педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи); вимірювання; моніторинг;

3) *статистичних* – кількісний і якісний аналіз здобутих результатів дослідного навчання історії та громадянської освіти учнів ліцею на засадах компетентнісного підходу.

Здобуті результати:

- *обґрунтовано* концептуальні засади методики компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти, дидактичну модель проєктування та системної реалізації цієї методики;

- *схарактеризовано* технології дослідницького навчання, розвитку критичного мислення учнів ліцею засобами історії та громадянської освіти;

- *сформульовано* методичні рекомендації щодо: формувального оцінювання учнів ліцею на уроках історії та громадянської освіти; побудови компетентнісно орієнтованого уроку; розроблення і використання системи пізнавальних завдань і запитань різних рівнів із використанням когнітивних таксономій; організації активної самостійної роботи на уроці кожного учня в поєднанні з інтерактивним навчанням.

Обґрунтовані теоретично й перевірені експериментально результати дослідження представлено в рукописах наукової планової продукції,

наукових статтях, аналітичних матеріалах, методичних рекомендаціях, матеріалах і тезах конференцій.

Новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

вперше розроблено й теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади формування системи компетентностей учнів у навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

з'ясовано та висвітлено сутність і компоненти технологій компетентісно орієнтованого, дослідницького навчання, розвитку критичного мислення учнів засобами історії та громадянської освіти;

охарактеризовано методичні та психолого-дидактичні умови реалізації компетентісно орієнтованого навчання історії і громадянської освіти як-от: 1) чітке усвідомлення вчителем планованих результатів кожного уроку як певного рівня сформованості компетентностей учня; 2) постійна залученість учнів в активну діяльність на уроці; 3) організація активної самостійної роботи на уроці кожного учня в поєднанні з інтерактивним навчанням; 4) критичне опрацювання різних типів джерел знань: текстових, наочних, предметних; 5) технологізація методів і форм навчання з дотриманням спеціальної структури; 6) створення і підтримання позитивної атмосфери під час навчання з використанням зворотного зв'язку, рефлексії й самооцінювання учнів; 7) виконання вчителем нових функцій з організації та управління навчанням;

виокремлено та згруповано методичні вимоги до засобів навчання та інструментів вчителя (пізнавальних завдань, запитань і стратегій), що забезпечують ефективну реалізацію компетентісного підходу в навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

визначено критерії ефективного застосування сучасних підходів (компетентісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного) в навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

удосконалено поняттєвий апарат методики навчання історії та громадянської освіти в напрямі формування ключових і предметних компетентностей учнів ліцею;

розвинено положення та вимоги щодо оцінювання рівня розвитку компетентностей учнів з історії та громадянської освіти, професійної компетентності вчителів, діагностики ефективності методики навчання вказаних предметів у ліцеї.

Дослідження є комплексним, що здійснювалося через виконання співробітниками відділу індивідуальних завдань, які конкретизували колективну проблему дослідження.

Практична значущість роботи полягає в тому, що результати дослідження мають практико-орієнтований характер, вони забезпечують реалізацію освітнього процесу в ліцеї відповідно до нових концептуальних засад як-от компетентісний, діяльнісний, особистісний підходи; можуть бути використані для створення освітніх і навчальних програм, підручників і

навчальних посібників для здобувачів освіти, методичних посібників для вчителів.

Матеріали НДР можуть бути використані у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення шкільних курсів історії та громадянської освіти в старших класах (ліцеї) відповідно до концептів Нової української школи, під час розроблення й корегування тематичних навчальних планів і освітніх програм у ЗЗСО, на лекційних, семінарських, і практичних заняттях у закладах післядипломної педагогічної освіти та педагогічних університетах.

У межах виконання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2017-2020 рр. співробітники відділу суспільствознавчої освіти брали активну участь у розробленні типових навчальних планів та програм для зовнішнього незалежного оцінювання з історії; в експертизі рукописів підручників, посібників для учнів, навчальних програм, методичних посібників для вчителів, що подаються до науково-методичної комісії МОН України з метою отримання відповідного грифу. Співробітники відділу входили до складу журі всеукраїнських олімпіад з історії, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт учнів-членів МАН, фахових конкурсів «Учитель року», брали участь у підготовці щорічних методичних рекомендацій щодо вивчення історії, основ правознавства та громадянської освіти.

Впровадження результатів НДР: результати дослідження впроваджені в ЗЗСО, заклади післядипломної педагогічної освіти вчителів та вищої педагогічної освіти. Способи впровадження: на уроках історії та громадянської освіти; на лекціях і семінарах із методики навчання історії та громадянської освіти; на міжнародних, всеукраїнських конференціях, сайті Інституту педагогіки НАПН України, офіційних сторінках соціальних мереж, у статтях фахових видань.

Галузь використання – педагогіка, фахова методика; ліцей; система вищої педагогічної та післядипломної освіти.

Об'єкти впровадження – заклади загальної середньої, вищої, післядипломної педагогічної освіти.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	9
Передмова.....	10
Основна частина.....	11
Результати експериментальної роботи.....	18
Висновки.....	19
Рекомендації.....	22
Упровадження результатів наукового дослідження	23
Список публікацій.....	31
Авторські свідоцтва	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПА – державна підсумкова атестація
ЗЗСО – заклад/заклади загальної середньої освіти
ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання
КК – ключові компетентності
КП – компетентнісний підхід
МОН – Міністерство освіти і науки
НАПН – Національна академія педагогічних наук
НДР – науково-дослідна робота
НУШ – Нова українська школа
ПК – предметна компетентність

ПЕРЕДМОВА

У звіті представлено результати НДР відділу суспільствознавчої освіти «Методичні засади компетентісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї». Вибір проблеми дослідження здійснено з урахуванням наукового досвіду, посад співробітників відділу та строку виконання дослідження.

НДР виконували співробітники відділу впродовж 2018-2020 років за такими етапами – теоретико-моделювальний, формувальний, узагальнювально-впроваджувальний, які означили логіку дослідження.

Упродовж *теоретико-моделювального етапу* визначено базові теоретичні положення дослідження, розроблено методику дослідження, визначено основні підходи до методики навчання учнів історичній та громадянській освіті на засадах КП, розроблено концепції методичних посібників й практикуму.

Під час *формувального етапу* здійснено добір навчальних матеріалів до змісту методичних посібників і практикуму, підготовлено розділи рукописів методичних посібників й практикуму для експериментальної перевірки, розроблено методику проведення формувального експерименту.

У ході *узагальнювально-впроваджувального етапу* здійснено кількісно-якісний аналіз та узагальнення результатів формувального експерименту, скориговано теоретико-методичні аспекти здобутих результатів, узагальнено теоретико-експериментальну роботу з дослідження, представлено результати дослідження в методичних посібниках і практикумі, впроваджено результати дослідження.

Актуальність дослідження. Для звітнього періоду 2018-2020 рр. характерне реформування української системи освіти, спрямоване на входження у світовий освітній простір. Суттєвих змін зазнала освітня нормативна база: ухвалені й набули сили Закон України «Про освіту», Державний стандарт базової середньої освіти. Загальні тенденції спричинили суттєві зміни в теорії й практиці навчання історичної та громадянської освіти: перегляд принципів, мети, завдань, змісту, умов, методичного інструментарію і результатів такого навчання.

Місією історичної та громадянської освіти є формування активної громадянської позиції і почуття соціальної відповідальності випускників ЗЗСО. Історична та громадянська освіта має враховувати вплив глобалізації та інформатизації суспільства, його полікультурності та політизованості, інших актуальних чинників. Низку обґрунтованих відповідей на ці суспільні виклики отримано в ході дослідження проблем науково-методичного забезпечення компетентісно орієнтованої історичної та громадянської освіти відділом суспільствознавчої освіти протягом 2018-2020 років. Виконане дослідження характеризується важливістю та наступністю у контексті розробки науково-методичного супроводу реформування української школи та модернізації змісту шкільної освіти останніх років.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

ВСТУП

Актуальність розробки сучасних теоретико-методичних основ навчання історії та громадянської освіти в ліцеї зумовлена необхідністю реалізації основних положень основ концепції Нової української школи, Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту». Основні положення названих документів, виклики сучасного етапу розвитку українського суспільства, потреби розвитку освітньої галузі обумовили необхідність розробки сучасних теоретико-методичних основ навчання історії та громадянської освіти в ліцеї, що ґрунтуються на базових цілях і цінностях: спрямованість освіти на особистісний розвиток учнівства, різноманітність типів і видів освітніх закладів, варіативність умов здобування базової та повної середньої освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей учнів, забезпечення наступності всіх рівнів освіти, стимулювання її неперервності з урахуванням освітніх запитів і соціальних потреб учнів та суспільства.

Найважливішим пріоритетом у системі загальної середньої освіти стала переорієнтація на компетентнісний підхід, за якого результатом навчання будь-якого предмета має стати формування й розвиток КП учнів. Такий підхід обумовлює функціональність, розмаїття, гнучкість та варіативність освітнього процесу, необхідність якісних змін у змісті та методиці навчання учнів ліцею, зокрема, історії та громадянської освіти.

З огляду на зміни, що відбуваються у підходах до змісту, структури та організаційно-методичних засад навчання різних предметів під час планованої трансформації системи загальної середньої освіти в 12-річну та профілізацією ліцею необхідною є розробка нових методичних засад компетентнісно орієнтованої історичної та громадянської освіти. Сукупність предметів і курсів, що поєднують історію, правознавство, філософію та громадянську освіту, розглядається як базовий зміст для формування свідомого громадянина, успішного мобільного випускника школи, здатного до життєдіяльності в поліваріантному світі.

Здійснений аналіз науково-педагогічної літератури та освітньої практики із зазначеної проблеми засвідчив, що перехід на компетентнісні засади навчання допоки не відображено належним чином у дидактичному й методичному забезпеченні навчання історії та громадянської освіти в ліцеї. Тому нагальним питанням було обґрунтування нової методичної моделі навчання ліцеїстів історичної та громадянської освіти, яка уналежнює такі компоненти: 1) принципово нове цілевизначення в педагогічному процесі; 2) оновлення форм, методів і засобів реалізації змісту навчання; 3) визначення і моніторинг результатів навчання через ключові компетентності учня.

Проведені співробітниками відділу суспільствознавчої освіти розвідки виявили, що розв'язання у методиці потребували такі питання: реалізація

інтегрованого змісту навчання учнів ліцею історичної та громадянської освіти; відбір та застосування інноваційних форм, методів, технологій і засобів навчання, спрямованих на оптимальну реалізацію завдань компетентнісного підходу; відбір та застосування інструментів для вимірювання рівнів сформованості в учнів компетентностей, визначених стратегією НУШ.

Таким чином, об'єктивні потреби практики компетентнісно орієнтованого навчання історичної та громадянської освіти, науково-методична нерозробленість зазначеної проблеми визначили актуальність та своєчасність дослідження «Методичні засади компетентнісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї».

Об'єкт дослідження – навчання історичної та громадянської освіти в ліцеї.

Предмет дослідження – методика компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історичної та громадянської освіти.

Мета дослідження: обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику компетентнісно орієнтованого навчання історії та громадянської освіти в ліцеї.

Реалізації означеної мети сприяло виконання таких **завдань**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел кола досліджуваної проблеми.
2. З'ясувати сутність, охарактеризувати шляхи реалізації компетентнісного підходу у навчанні учнів ліцею історії та громадянської освіти.
3. Визначити та охарактеризувати психолого-дидактичні умови застосування компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти.
4. Вивчити стан запровадження компетентнісно орієнтованого навчання у масовій практиці ЗЗСО.
5. Розробити та теоретично обґрунтувати методичну модель застосування компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти на засадах дотримання визначених дидактичних умов.
6. Експериментально перевірити ефективність реалізації дидактичної моделі компетентнісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти.
7. Впровадити результати дослідження в практику ліцею.

Дослідження було здійснено за допомогою таких **методів**:

1) *теоретичних* – аналіз і синтез сучасної психологічної, педагогічної, методичної літератури з проблем дослідження; аналіз нормативних документів, що регулюють освітній процес; зіставлення й узагальнення даних з проблеми дослідження; аналіз програм і підручників з історії та громадянської освіти для старшої школи (ліцею) з метою з'ясування вихідних даних дослідження; аналіз і синтез результатів дослідного навчання; аксіоматичний метод; гіпотетичний метод;

2) *емпіричних* – спостереження за освітнім процесом та аналіз уроків з історії та громадянської освіти в 10-11 класах; усне й письмове опитування учнів, інтерв'ювання вчителів історії та громадянської освіти на різних етапах дослідного навчання; бесіда, анкетування, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду для обґрунтування компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти, спрямованої на формування/розвиток в учнів ліцею ПК та КК; різні види моделювання: структурне (структура технології розвитку критичного мислення, дослідницького навчання, проєкту, самостійної роботи учнів), організаційне (організація самостійної роботи, навчальні ситуації, експеримент); педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи); вимірювання; моніторинг;

3) *статистичних* – кількісний і якісний аналіз здобутих результатів дослідного навчання історичної та громадянської освіти учнів ліцею на засадах компетентнісного підходу.

Новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

вперше розроблено й теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади формування системи компетентностей учнів ліцею у навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

з'ясовано та висвітлено сутність і компоненти технологій компетентнісно орієнтованого, дослідницького навчання і розвитку критичного мислення учнів засобами історії та громадянської освіти;

охарактеризовано методичні та психолого-дидактичні дидактичні умови застосування компетентнісно орієнтованого навчання історії і громадянської освіти: 1) чітке усвідомлення вчителем планованих результатів кожного уроку як певного рівня сформованості компетентностей учня; 2) постійна залученість учнів в активну діяльність на уроці; 3) організація активної самостійної роботи на уроці кожного учня в поєднанні з інтерактивним навчанням; 4) критичне опрацювання різних типів джерел знань: текстових, наочних, предметних; 5) технологізація методів і форм навчання з дотриманням спеціальної структури; 6) створення і підтримання позитивної атмосфери під час навчання з використанням зворотного зв'язку, рефлексії й самооцінювання учнів; 7) виконання вчителем нових функцій з організації та управління навчанням;

виокремлено та згруповано методичні вимоги до засобів навчання та інструментів вчителя (пізнавальних завдань, запитань і стратегій), що забезпечують ефективну реалізацію компетентнісного підходу у навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

визначено критерії ефективного застосування сучасних підходів (компетентнісного, особистісно орієнтованого і діяльнісного) в навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї;

удосконалено поняттєвий апарат методики навчання історії та громадянської освіти в напрямі формування ключових і предметних компетентностей учнів ліцею;

розвинено положення та вимоги щодо оцінювання рівня розвитку компетентностей учнів з історії та громадянської освіти, професійної компетентності вчителів, діагностики ефективності методики навчання вказаних предметів у ліцеї.

Дослідження є комплексним, що здійснювалося через виконання співробітниками відділу індивідуальних завдань, які конкретизували колективну проблему дослідження.

Практичне значення дослідження визначається необхідністю реального впровадження компетентнісного підходу в практику ЗЗСО; спрямованістю теоретичних положень дослідження на збагачення практичної методики навчання історії та громадянської освіти учнів ліцею, її позитивним впливом на якість і ефективність освітнього процесу загалом через реалізацію нових концептуальних засад як-от компетентнісний, діяльнісний, особистісний підходи, формування/розвиток ПК та КК учнів. Впровадження здобутих результатів, розробленої й експериментально апробованої компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї, методики розвитку критичного мислення учнів на уроках історії в ліцеї, методичної моделі дослідницького навчання, вимог до підготовки вчителів щодо їх застосування сприятимуть піднесенню якості шкільної історичної та громадянської освіти як важливого засобу забезпечення адаптації та самореалізації молоді в сучасній соціокультурній ситуації, розвитку громадянськості особистості, її патріотичних переконань, творчих здібностей, культурного світогляду, реалізації особистісних потенцій, впливатимуть на вдосконалення освітнього процесу в ЗЗСО, підвищення професійного рівня вчителів історії та громадянської освіти, оптимізацію пізнавальної діяльності учнів.

Результати дослідження мають практико-орієнтований характер, вони забезпечують реалізацію освітнього процесу в ліцеї відповідно до нових концептуальних засад їх функціонування; можуть бути використані для створення освітніх і навчальних програм, підручників і навчальних посібників для здобувачів освіти, методичних посібників для вчителів.

Матеріали НДР можуть бути використані у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення шкільних курсів історії та громадянської освіти в старших класах (ліцеї) відповідно до концептів Нової української школи, під час розроблення й корегування тематичних навчальних планів і освітніх програм у ЗЗСО, на лекційних, семінарських, і практичних заняттях у закладах післядипломної педагогічної освіти та педагогічних університетах.

У межах виконання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2017-2020 рр. співробітники відділу суспільствознавчої освіти брали активну участь у розробленні типових навчальних планів та програм для зовнішнього незалежного оцінювання з історії; в експертизі рукописів підручників, посібників для учнів, навчальних програм, методичних посібників для

вчителів, що подаються до науково-методичної комісії МОН України з метою отримання відповідного грифу. Співробітники відділу входили до складу журі всеукраїнських олімпіад з історії, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт учнів-членів МАН, фахових конкурсів «Учитель року», брали участь у підготовці щорічних методичних рекомендацій щодо вивчення історії, основ правознавства та громадянської освіти.

Теоретичне значення дослідження визначається тим, що в ньому обґрунтовано вимоги, процедури відбору і застосування інноваційних компетентісно орієнтованих підходів до навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти, адекватних форм, методів, засобів і технологій навчання, прийомів учіння і керування вчителем навчально-пізнавальною та самостійною діяльністю учнів; визначення критеріїв ефективного застосування компетентісного, особистісно орієнтованого і діяльнісного підходів в навчанні учнів історії та громадянської освіти.

Обґрунтовані теоретично й перевірені експериментально результати дослідження подано:

у рукописах наукової планової продукції: методичних посібниках «Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї», «Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії», «Методика навчання учнів ліцею громадянської освіти»; практикуму «Історія України в джерелах»;

у наукових статтях, матеріалах і тезах конференцій, аналітичних матеріалах, методичних рекомендаціях;

у науковій доповіді «Дослідження в Інституті педагогіки НАПН України проблем методики навчання історії та громадянської освіти в гімназії та ліцеї» на засіданні Президії НАПН України 15 жовтня 2020 року;

у «Віртуальній виставці підручників і методичних посібників, створених співробітниками відділу суспільствознавчої освіти у 2015-2020 роках» (<http://naps.gov.ua/uploads/files/press/2020/virtual-society-science.pdf>).

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основна ідея дослідження полягала в тому, що навчання історичної та громадянської освіти учнів ліцею має бути спрямоване на формування/розвиток історичної предметної та громадянської ключової компетентностей та наскрізних умінь досліджувати та критично мислити. Науково-дослідну роботу співробітники відділу здійснювали в три етапи.

У результаті першого, *теоретико-моделювального*, етапу досягнуто таких результатів:

– *з'ясовано* проблему, на розв'язання якої спрямована НДР, що полягає у відсутності розроблених підходів до проектування й системної реалізації методики навчання історії та громадянської освіти на основі КП;

– *спрогнозовано* шляхи розв'язання зазначеної проблеми через: розроблення концептуальних положень щодо послідовної реалізації компетентісного

підходу в історичній та громадянській освіті учнів ліцею; уточнення змісту та структури історичної предметної та громадянської ключової компетентностей; використання форм, методів і засобів компетентісно орієнтованого навчання у практиці старшої школи;

– *спроектовано* методичну модель навчання історії та громадянської освіти учнів ліцею на основі КП.

Результати другого, *формульованого*, етапу такі:

– *розроблено* методику проведення формульованого експерименту з перевірки методичної моделі компетентісно орієнтованого навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти, розвитку критичного мислення учнів та роботи з джерелами на уроках історії, навчання аспектам філософії учнів ліцею; *складено програми* моніторингу перебігу експериментального навчання; *сформульовані* запитання анкет, інтерв'ю, тестів для учителів та учнів; *проведено* анкетування й інтерв'ювання вчителів історії та громадянської освіти, учнів експериментальних ЗЗСО, опрацьовані дані;

– *презентовано* засадничі положення дослідження в наукових статтях, тезах, у виступах на конференціях;

– *апробовано* окремі розділи методичних посібників та практикуму на семінарах, майстернях для вчителів і студентів, курсах підвищення кваліфікації вчителів тощо.

Експеримент став складником II етапу науково-педагогічного проекту «Розвиток громадянської компетентності учнів» всеукраїнського рівня, наукове керівництво якого здійснюють головний науковий співробітник відділу, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України О.І.Пометун та завідувач відділу, кандидат педагогічних наук Т.О.Ремех. У проєкті беруть участь 5 ЗЗСО: комунальний НВК «Рубіжанський ліцей» Рубіжанської міської ради Луганської області; Хмельницька гімназія №1 імені Володимира Красицького; НВК «Вересень» м. Харкова; Тернопільський НВК «Загальноосвітня школа – правовий ліцей № 2»; Чорноморська ЗОШ I-III ступенів №1 Чорноморської міської ради та КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Інновації, що відпрацьовували співробітники відділу в ході формульованого етапу НДР, такі: методична модель компетентісно орієнтованої методики навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти.

Результати формульованого етапу НДР узагальнені в статтях, тезах, матеріалах конференцій, склали основу для створення окремих розділів рукописів методичних посібників та практикуму, науково-методичних матеріалів, адресованих учителям-практикам щодо впровадження компетентісно орієнтованої методики навчання учнів історії та громадянської освіти в ліцеї відповідно до оновленого освітнього законодавства та концепції НУШ.

Результати третього, *узагальнювально-впроваджувального*, етапу такі:

– *розвинено* теоретичні положення дидактики і методики навчання історії щодо взаємозв'язку інтерактивного навчання і розвитку критичного

мислення учнів, ролі і місця різних типів запитань як важливого дидактичного інструменту у розвитку мислення учнів, структури і методики уроку з розвитку критичного мислення учнів ліцею, критеріїв відбору змісту і методів навчання залежно від планованих навчальних результатів;

– *сформульовано* концептуальні положення щодо структури історичної та громадянської компетентностей учнів ліцею, методичних умов їх формування/розвитку; умов і особливостей розвитку критичного мислення як наскрізного вміння учнів ліцею засобами історії в контексті компетентнісного підходу; структури дослідницької компетентності учнів ліцею; особливості формування смисложиттєвих цінностей з огляду на потенціал роботи учнів із текстами;

– *визначено* тенденції світового освітнього простору щодо посилення уваги до розвитку критичного мислення та розробки методичних інструментів для розв'язання цього завдання засобами різних предметів, розвитку в учнів ліцею умінь критичного читання та опрацювання джерел на уроках історії, застосування різних типів запитань на уроках історії та громадянської освіти як інструменту розвитку критичного мислення;

– *розроблено* моделі навчання учнів ліцею критичного мислення засобами історії, формування в учнів умінь осмисленого критичного читання на уроках історії та громадянської освіти; модель дослідницького навчання; систему компетентнісно орієнтованих завдань, принципи формування змісту компетентнісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї; механізм інтегрування, спрямований на формування ключових і предметної історичної компетентностей учнів; визначено основні вимоги до формування полікультурного змісту, візуалізації навчання історії та шляхи їх реалізації;

– *розроблено* методичні рекомендації щодо запровадження компетентнісно орієнтованої методики навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти, аспектам філософії, технології розвитку критичного мислення учнів;

– *визначено* критерії і стратегії формування оцінювання учнів з історії та громадянської освіти; методичні умови формування/розвитку історичної предметної та громадянської компетентностей учнів ліцею на уроках історії України та громадянської освіти; постановки запитань з огляду на роботу з текстами та візуальними матеріалами;

– *схарактеризовано* методи розвитку критичного мислення та критичного читання старшокласників у навчанні історії; методи формування/розвитку історичної предметної та громадянської компетентностей в учнів ліцею;

– *розроблено* критерії та показники сформованості історичної предметної та громадянської компетентностей учнів ліцею;

– *упроваджено* експериментальну методику в ЗЗСО, що сприяло реалізації таких освітніх завдань: зфокусування діяльності вчителів історії та громадянської освіти на запровадженні компетентнісного підходу; зростання рівня сформованості компетентностей учнів; підвищення навчальних результатів учнів; запровадження освітніх інновацій, зокрема нових технологій та окремих форм і методів навчання; зростання професійної

компетентності вчителів відповідних предметів, покращення науково-методичного забезпечення освітнього процесу;

– у ході спостережень на уроках історії та громадянської освіти, інтерв'ювання вчителів *виявлено*: в результаті активізації таких системних елементів компетентісно орієнтованої методики як цілевизначення, рефлексія, завдань для самостійної роботи, самооцінювання зросла пізнавальна активність, ініціативність учнів на уроках; застосування інтерактивних методів навчання сприяло вдосконаленню комунікативних навичок учнів, їхній взаємодії, впевненості у процесі комунікації, що важливо для ефективної соціалізації учнівства;

– *доведено*, що система компетентісно орієнтованих завдань і вправ, покладена в основу експериментальної методики, сприяє формуванню/розвитку таких життєво важливих умінь XXI століття як-от успішно спілкуватися, ефективно й продуктивно співпрацювати, творчо розв'язувати проблеми, ухвалювати рішення, критично мислити, визначати цілі, приймати усвідомлені рішення, що забезпечують розвиток громадянської та соціальної компетентностей особистості.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Вірогідність результатів дослідження підтверджено:

під час педагогічного експерименту на базі таких закладів як: КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»; Сумський педагогічний університет імені С. А. Макаренка; Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти; гімназія «Троєщина» м. Києва; середня спеціалізована школа «Тріумф» м. Києва; НВК «Харківський колегіум» м. Харкова; Великоолександрівська ЗОШ I-III ступенів; загальноосвітня школа I-III ступенів № 225 м. Києва;

у ході всеукраїнського експерименту в рамках проєкту «Розвиток громадянської компетентності учнів» (наукові керівники д. п. наук, професор, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти О.І. Пометун, к. п. наук, завідувачка відділу суспільствознавчої освіти Т.О. Ремех) за участі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», Тернопільського НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів – правовий ліцей № 2», Чорноморської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Чорноморської міської ради Одеської області, Харківського приватного НВК «Вересень», Хмельницької гімназії № 1 імені Володимира Красицького, комунального НВК «Рубіжанський ліцей» Рубіжанської міської ради Луганської області.

Одержано позитивні відгуки з таких установ і закладів: Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, Великоолександрівської

загальноосвітньої школи I-III ступенів Бориспільської районної ради Київської області, Спеціалізованої школи «Тріумф» м. Києва, Харківської приватної спеціалізованої школи I-III ступенів «Харківський колегіум» Харківської області, Чорноморської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Чорноморської міської ради Одеської області.

ВИСНОВКИ

Згідно визначених у 2018 році загальною програмою дослідження завдань НДР «Методичні засади компетентісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї» співробітники відділу суспільствознавчої освіти досягли таких результатів:

1. Відповідно до першого завдання дослідження було вивчено стан дослідженості проблеми у психолого-педагогічній літературі та практиці ЗЗСО; з'ясовано проблему, що полягає у відсутності розроблених підходів до проєктування й системної реалізації методики навчання історії та громадянської освіти на основі компетентісного підходу.

Констатувальні дослідження засвідчили достатній рівень поінформованості вчителів щодо основних понять і категорій компетентісного підходу, усвідомлення ними важливості такої роботи. Водночас було з'ясовано, що переважна більшість учителів не готова до системної роботи в цьому напрямі (серед причин: брак методик, посібників і рекомендацій, перевантаженість програми, підготовка старшокласників до ЗНО і ДПА). Компетентності поки що не виступають результатом навчання, як це задекларовано у критеріях оцінювання результатів навчання учнів, і не закладені в основу системи їх оцінювання (за чинними критеріями вчитель оцінює знання, уміння, навички або нечітко прописані результати навчання учнів). Готовність учителів до реалізації нових завдань в особистісному та професійному вимірі, зокрема їхня здатність реагувати на зміни, гнучкість у прийнятті нових рішень, уміння долати стереотипи мислення та дій є явно недостатньою. Виявлено, що більшість учителів історії та громадянської освіти відчуває потребу додаткової підготовки у цьому напрямі, водночас стимулює до підвищення їхньої кваліфікації явно недостатні.

2. Результатом виконання другого завдання дослідження стало уточнення змісту компетентностей, що формуються/розвиваються в учнів у навчанні історії та громадянської освіти в ліцеї. З'ясовано, що структура компетентностей уналежнює когнітивний, процесуальний (діяльнісний) та аксіологічний складники. На основі цього визначено структуру та компоненти історичної предметної та громадянської компетентностей.

Комплексним показником рівня історичної освіти є предметна історична компетентність дитини. Для учнів старших класів – це здатність досліджувати історію ХХ–ХХІ ст., заснована на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих у процесі навчання, розумінні різних вимірів світової і вітчизняної історії, вмінні протистояти маніпуляціям, дотриманні

демократичних принципів. З огляду на те, що історична компетентність є інтегральним показником діяльності учнів, обґрунтовано інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї, розкрито специфіку взаємодії ключових і предметної історичної компетентностей, шляхи її реалізації, визначено головні завдання інтеграції ключових і предметної історичної компетентностей у змісті історичної освіти в ліцеї.

Громадянську компетентність визначено як сукупність знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, що допомагають їй усвідомити своє місце в суспільстві, успішно реалізовуватися як активному відповідальному громадянину української держави. В її структурі виокремлено компоненти: когнітивний – певна сукупність громадянознавчих знань, ціннісний – наявність ціннісних орієнтацій, що визначають громадянські цільові установки, ставлення, позицію особистості, діяльнісно-процесуальний – система умінь і навичок, що уможливають ефективне функціонування, самореалізацію людини в соціумі та демократичній державі.

3. Відповідно до третього завдання в ході дослідження розроблено концептуальні основи КП до організації навчання учнів ліцею історичної та громадянської освіти з урахуванням сучасних досягнень дидактики і психології. Сформульовані підходи до проектування та системної реалізації методики на засадах КП уналежнюють такі положення: 1) КП у навчанні історії та громадянської освіти детермінує вибір цілей, змісту, засобів педагогічної взаємодії, висуває чіткі вимоги до організації навчання та оцінювання його результатів; 2) КП спрямований на особистість учня й може бути реалізований тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій, певної діяльності; 3) КП вимагає певного рівня готовності вчителів до реалізації нових завдань в особистісному та професійному вимірі як-от здатність реагувати на зміни, гнучкість у прийнятті нових рішень, вміння долати стереотипи мислення та дій.

4. Згідно з четвертим завданням дослідження було обґрунтовано психолого-педагогічні та методичні умови формування/розвитку КК та ПК учнів ліцею в навчанні історичної та громадянської освіти, серед яких такі: 1) чітке усвідомлення вчителем планованих результатів кожного уроку як певного рівня сформованості компетентностей учня; 2) постійна залученість учнів у активну діяльність на уроці; 3) організація активної самостійної роботи на уроці кожного учня в поєднанні з інтерактивним навчанням; 4) критичне опрацювання різних типів джерел знань: текстових, наочних, предметних; 5) технологізація методів і форм навчання з дотриманням спеціальної структури; 6) створення і підтримання позитивної атмосфери під час навчання з використанням зворотного зв'язку, рефлексії й самооцінювання учнів; 7) виконання вчителем нових функцій з організації та управління навчанням.

5. Відповідно до п'ятого завдання дослідження було визначено способи проектування й системної реалізації методики навчання історії та

громадянської освіти на основі КП. Інноваційну методикау навчання історії та громадянської освіти визначено як організацію освітнього процесу, що передбачає: чітко сплановані вчителем очікувані результати навчання (формування/розвиток історичної та громадянської компетентностей учнів) на кожному уроці; інтерактивну організацію навчання, що стимулює пізнавальну діяльність учнів; дотримання певних умов й процедур, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. Ця методика реалізується в компетентнісно орієнтованому навчанні учнів історії та громадянської освіти, навчанні учнів 10 класу громадянської освіти, розвитку критичного мислення учнів, роботі з джерелами на уроках історії України, навчанні аспектам філософії.

Було дібрано й обґрунтовано оптимальні організаційні форми, методи, прийоми, засоби навчання історії та громадянської освіти учнів ліцею на компетентнісних засадах. Доведено, що важливу роль в освітньому процесі відіграють інтерактивні методи, а також оптимальне поєднання індивідуальної, парної й колективної роботи учнів. Розроблено та науково обґрунтовану систему компетентнісно орієнтованих завдань, спрямованих на формування/розвиток в учнів ліцею історичної предметної та ключових компетентностей. Компетентнісно орієнтовані завдання є навчально-методичною моделлю, спрямованою на вміння учнів самостійно здобувати історичну та суспільно значиму інформацію, систематизувати, аналізувати, використовувати її у нових життєвих ситуаціях, розуміти особисту значущість набутого досвіду.

6. Логіка дослідження потребувала розроблення концепцій методичних посібників і практикуму та підготування їх рукописів, що було зроблено. Запропоновані співробітниками відділу суспільствознавчої освіти концепції методичних посібників, базовані на компетентнісно орієнтованій методиці навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти, містять теоретичне обґрунтування особливостей запровадження того чи іншого аспекту компетентнісно орієнтованого навчання, висвітлення змін окремих складників освітнього процесу (цільового, змістового, організаційно-процесуального, контрольнo-оцінювального) та методичні рекомендації вчителям щодо реалізації цієї методики в практиці навчання учнів ліцею історії та громадянської освіти: розробки уроків, пізнавальні завдання, учнівські проекти, текстові завдання та ін.

Створене компетентнісно орієнтоване методичне забезпечення навчання ліцеїстів історичної та громадянської освіти було перевірено в ході експериментального навчання.

7. За результатами впровадження результатів дослідження в практику ліцею триває узагальнення зібраних експериментальних даних, урахування зауважень і виявлених недоліків. Отримано зворотній зв'язок від учителів історії та громадянської освіти, методистів і викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти, викладачів кафедр методики вищих педагогічних закладів, що засвідчують досягнення позитивного соціального

ефекту, а саме: 1) підвищення рівня історичної предметної та громадянської компетентностей учнів ліцею; 2) підвищення рівня результатів навчання учнів з історії та громадянської освіти; 3) вдосконалення методики навчання історії та громадянської освіти учнів ліцею на основі реалізації КП; 4) підвищення якості історичної та громадянської освіти через удосконалення організації навчання на засадах КП; 5) підвищення професійного рівня вчителів історії та громадянської освіти.

У контексті нових викликів, що постали перед освітянською спільнотою, нагальним є питання забезпечення ефективності компетентісно орієнтованої методики історії та громадянської освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання. Задля визначення спроможності вчителів проводити таке навчання учнів, виявлення проблем, що виникали в їхній роботі, співробітники відділу суспільствознавчої освіти провели опитування 647 вчителів за допомогою гугл-сервісів та узагальнили отримані результати в колективній аналітичній записці «Про стан онлайн навчання учнів історії в період карантину в Україні (березень-травень 2020 року)» (<https://lib.iitta.gov.ua/722287/>).

Здобуті результати дослідження стали складником загального процесу реформування шкільної історичної та громадянської освіти. Розроблена компетентісно орієнтована методика відзначається посиленням прикладного характеру навчання учнів, організацією освітнього процесу відповідно до етапів наукового пізнання, його спрямованістю на втілення освітніх інновацій, забезпеченням реалізації діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів в освітньому процесі, опорою на цінності українського суспільства, трансформовані у зміст історичної та громадянської освіти в ліцеї.

Стан упровадження продукції. Одержано позитивні відгуки з таких установ і закладів: Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, Великоолександрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Бориспільської районної ради Київської області, Спеціалізованої школи «Тріумф» м. Києва, приватної спеціалізованої школи I-III ступенів «Харківський колегіум» (м. Харків), Чорноморської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Чорноморської міської ради Одеської області.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Подальшого дослідження потребують питання розвитку наскрізних умінь (soft-skills) учнів у навчанні історії та громадянської освіти учнів ліцею, інтеграції змісту і методів навчання і побудови інтегрованих курсів, діджиталізації навчання предметів галузі та ефективних моделей навчання, що базуються на світових педагогічних ідеях і теоріях.

2. Вимагають додаткового наукового обґрунтування актуальні принципи побудови змісту курсів історичної та громадянської освіти в ЗЗСО, зокрема у світлі інтеграції України в європейський та світовий освітній простори, а також вимог до обов'язкових результатів навчання, якими мають оволодіти учні НУШ на рівні повної загальної середньої освіти, враховуючи їхні освітні потреби, життєві інтереси, обраний профіль навчання.

3. Навчально-методичне забезпечення курсів історичної та громадянської освіти вимагає урізноманітнення форм презентації навчального матеріалу, створення новітніх освітніх електронних ресурсів, зокрема електронних підручників і посібників, освітніх платформ і он-лайн середовищ, а також друкованих підручників з широкою комп'ютерною підтримкою.

4. У світлі тенденцій розвитку дистанційної освіти необхідно посилити увагу до розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення з метою формування освітнього середовища, яке може задовольнити потреби як учнів, так і вчителя.

5. Потребують удосконалення методи і технології оцінювання результатів навчання учнів з історії та громадянської освіти, зокрема в процесі проведення ЗНО, яке, окрім іншого, має бути зорієнтованим на виявлення рівня сформованості в учнів громадянської та соціальної компетентностей.

6. Нагальною потребою є підвищення якості психолого-педагогічної і методичної підготовки майбутніх учителів історії та громадянської освіти у вищих педагогічних закладах.

УПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Упровадження результатів відбувалося шляхом виступів на міжнародних і всеукраїнських конференціях, семінарах, вебінарах, круглих столах, публікацій у збірниках матеріалів конференцій і фахових журналах; розміщення наукового доробку в електронній бібліотеці НАПН України, висвітлення на сайтах НАПН України та Інституту педагогіки, в соціальній мережі Facebook на сторінці відділу суспільствознавчої освіти, профілів науковців відділу тощо.

Апробація результатів досліджень здійснювалася шляхом виступів на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах тощо:

Міжнародні конференції

1. 1-ий Балтійський симпозиум-конференція «Інтелектуальна економіка, управління та освіта» (Литовська республіка, м. Вільнюс, 20 вересня 2019 р.)

2. 3-я Міжнародна конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації» (Київ, 30 травня 2019)
3. 64-та щорічна конференція CIES 2020 “Education beyond the human”(Майамі (США), 22-26 березня 2020 р.)
4. II Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки і практики»(24-25 квітня 2020 р., м. Київ)
5. II Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали» (13-14 липня 2020 р., Львів)
6. II Міжнародний симпозіум «Освіта в інтересах сталого розвитку для всіх поколінь соціальний договір» (Мінськ, Республіка Білорусь, 6-7 грудня 2018 року).
7. IV Міжнародна конференція (інтернет-конференція) «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій» (28 травня 2020 р., м. Київ)
8. IV Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку сучасної науки» (м. Київ, 20-21 липня 2019 р.).
9. II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна парадигма публічного управління» (12 листопада 2020 р., Львів)
10. V International Scientific and Practical Conference «Science, society, education: topical issues and development prospects»(Харків, 12-14 квітня 2020 р.)
11. VI Міжнародна науково-практична конференція «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи»(12–18 травня 2020 р., м. Запоріжжя)
12. XI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін» (Харків, 15-16 листопада 2019 року)
13. Всеукраїнська науково-практична конференція «Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи»(10 червня 2020р., м. Херсон)
14. I Міжнародна науково-практична конференція «Імперативи розвитку громадянського суспільства у забезпеченні національної конкурентоспроможності» (Батумі, Грузія, 14-15 грудня 2018 р.).
15. IV International Scientific and Practical Conference “Science, society, education: topical issues and development prospects”(Харків, 16-17 березня 2020 р.)
16. II Міжнародна конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізованому світі» (Київ, 7-8 червня 2018 року).
17. II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти» (9-10 листопада 2020 р., Львів)

18. Міжнародна наукова конференція: «Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі», (м.Воломін, Польща, 19-20 жовтня, 2018 р.).
19. Міжнародна науково-практична конференція «Особистість і суспільство: питання педагогіки та психології» (м. Львів, 22-23 листопада 2019 р.)
20. Міжнародна конференція «Development of modern technologies and scientific potential of the world» (Лондон, 29 липня 2019 р.)
21. Міжнародна наукова конференція «Science, Research, Development» (м. Баку, Азербайджан, 29-30 квітня 2020 року)
22. Міжнародна наукова конференція «Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя»(01 травня 2020р., м. Чернівці)
23. Міжнародна наукова конференція «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії» (22 травня 2020р., м. Суми)
24. Міжнародна наукова конференція «Шкільний куррікулум: проблеми та можливості для розвитку» (м. Кишенів, Молдова, 7-8 грудня 2018 р.).
25. Міжнародна науково-методична конференція «Робота з науково обдарованою молоддю: проблеми та перспективи» (Київ, 17-19 квітня 2018 рік).
26. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти»(м. Львів, 15-16 квітня 2020 року)
27. Міжнародна науково-практична конференція «Людина і соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти» (25-26 вересня 2020 р., м. Львів)
28. Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти (Харків, 26-27 липня 2019 р.)
29. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 14 травня 2019 року)
30. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сучасного підручника» (м. Мінськ (Білорусь), 18-19 травня 2018 р.).
31. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сучасного підручника»(28-29 травня 2020 р., м. Київ)
32. Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (18-19 вересня 2020 р., м. Одеса)
33. Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти» (Київ, 04 листопада 2019 р.)
34. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень» (30 жовтня 2020 р., Київ)

35. П'ята Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи» (Умань, 10-11 жовтня 2019 р.)

36. Перша Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи» (Київ, 18 квітня 2019 року)

37. Перша Міжнародна науково-практична конференція (інтернет-конференція) «Сучасні проблеми обдарованості особистості» (21-22 травня 2020 р., м. Умань)

38. Перша Міжнародна науково-практична конференція «Імплементация концепції інклюзивної освіти: проблеми та перспективи» (07-08 жовтня 2020 р., Умань, Україна)

39. Третя Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти» (16-17 травня 2019 р., м. Умань)

40. Четверта Міжнародна науково-практична конференція (інтернет-конференція) «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти» (21-22 травня 2020 р., м. Умань)

41. Шоста Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи» (08-09 жовтня 2020 року, Умань)

Всеукраїнські конференції

1. V Всеукраїнська науково-практична конференція: «Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи» (Суми, 22 березня 2018 року).

2. V Конгрес молодих дослідників релігії «Релігія в сучасній культурі» (Харків, 25-26 жовтня 2018 р.).

3. VI Всеукраїнська науково-практична конференція: «Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи» (Суми, 28-29 березня 2019 року).

4. VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи» (1-2 жовтня 2020 р., Суми)

5. Афілійована (не)конференція EdCamp Chornomorsjk (Чорноморськ, 15 березня 2019 року)

6. Веб-конференція Національної академії педагогічних наук України до нового навчального року (м. Київ, 27-30 серпня 2018 р.).

7. Веб-конференція Національної академії педагогічних наук України до нового навчального року «Учені НАПН України – українським вчителям» (м. Київ, 27-30 серпня 2018 р.).

8. Всеукраїнська конференція «Діємо разом заради здорового і щасливого життя: запровадження програми освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти України» (Київ, 23 травня 2019 року)
9. Всеукраїнська конференція «Діємо разом заради здорового і щасливого життя: запровадження програми освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти України» (фестиваль) (Київ, 23 травня 2019 р.)
10. Всеукраїнська конференція «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Одеса.14-15 червня. 2019 р.)
11. Всеукраїнська конференція «Система освіти в сфері прав людини в Україні: перспективи розвитку» (Київ, 28 листопада 2019 р.)
12. Всеукраїнська конференція «Система освіти в сфері прав людини в Україні: перспективи розвитку» (м. Київ, 21 травня, 2018 р.).
13. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (7-8 жовтня 2020 року, Умань)
14. Всеукраїнська науково-практична конференція «ІІІ Геретівські читання» (Тернопіль, 14 червня 2019 р.)
15. Всеукраїнська науково-практична конференція «Велет українського слова (до 200-ліття Пантелеймона Куліша)» (18 жовтня 2019 р., м. Київ).
16. Всеукраїнська науково-практична конференція «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії» (20 травня 2020 р., м. Київ)
17. Всеукраїнська науково-практична конференція «Практична філософія і нова українська школа» (Київ, 16 травня 2019 року)
18. Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії»(м. Дніпро, 15 травня 2020 року)
19. Всеукраїнська науково-практична конференція «Теорія і практика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії» (Київ, 18 жовтня 2018 року).
20. Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація української педагогічної концепції на початку ІІІ тисячоліття». (м. Тернопіль,30 жовтня, 2018р.).
21. Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська хартія вільної людини – ціннісний базис для національної концепції «Нова українська школа» (29 квітня 2020р., м. Тернопіль)
22. Всеукраїнська науково-практична конференція: «Диференціація у шкільній освіті: історичний досвід і сучасні технології» (м. Київ, 16 травня 2018 р.).
23. Всеукраїнська науково-практична конференція: «Теорія і практика моделювання інноваційного розвитку профільного закладу

загальної середньої освіти технічної спрямованості для академічно здібних учнів» (29-30 вересня 2020 р., м. Київ, Україна)

24. Всеукраїнський науково-практичний семінар «Форми репрезентації джерел з історії освіти» (Київ, 15 травня 2019 року)

25. Дванадцята Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна, українська мова – світ ХХІ століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем» (Київ, 25 жовтня 2019 р.)

26. Звітна науково-практична конференція Інституту педагогіки НАПН України «Зміст і технології шкільної освіти» (... грудня 2020 р., м. Київ)

27. Звітна науково-практична конференція Інституту педагогіки НАПН України «Зміст і технології шкільної освіти» (Київ, грудень 2019 р.)

28. Звітна науково-практична конференція Інституту педагогіки НАПН України «Зміст і технології шкільної освіти» (Київ, грудень 2018 р.).

29. I Всеукраїнська Інтернет-конференція «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи» (Київ, 30 вересня 2019)

30. I Всеукраїнська науково-практична конференція «Музейна педагогіка в науковій освіті» (Київ, 28 листопада 2019 р.)

31. I Всеукраїнська науково-практична конференція з он-лайн трансляцією «Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики» (05-06 червня 2019 р., Суми)

32. III Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: Проблеми і перспективи» (10 – 11 жовтня 2019 р., м. Глухів)

33. II Всеукраїнська Інтернет-конференція «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи» (05 березня 2020 р., м. Київ)

34. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Музейна педагогіка в науковій освіті» (26 листопада 2020 р., Київ)

35. Молодіжний учнівський форум Деснянського району м. Києва «100 років Злуки» (Київ, 22 січня 2019 р.)

36. Наукова конференція «Київські філософські студії – 2018» (Київ, 17-18 травня 2018 року).

37. Науково-практична конференція Інституту педагогіки НАПН України «Зміст і технології шкільної освіти» (м. Київ, грудень 2018 р.).

Семінари, симпозіуми, форуми, круглі столи тощо

Всеукраїнський рівень

1. Всеукраїнський науково-педагогічний семінар «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні», присвячений Міжнародному дню пам'яті жертв Голокосту (Дніпро, 26-27 січня 2019 року)

2. Всеукраїнський науково-практичний семінар «Форми репрезентації джерел з історії освіти» (Київ, 15 травня 2019 року)
3. Всеукраїнський тренінг для авторських колективів підручників і видавництв «Створюємо недискримінаційний освітній контент» (14-15 жовтня 2020 року, м. Харків)
4. Круглий стіл «Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти» (18 червня 2020 р., м. Луць)
5. Круглий стіл «Філософія і філософування в Новій українській школі» (м. Київ, 15 травня 2018 року).
6. Науково-методологічний семінар з історії освіти «Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій» (21 жовтня 2020 року, Київ)
7. Науково-методологічний семінар з історії освіти «Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій» (21 жовтня 2020 року, Київ)
8. Перший освітній форум «Новий освітній простір: погляд у майбутнє» (Чорноморськ Одеської області, 29-30 вересня 2019 р.)
9. Форум лідерів освіти (м. Київ, 24 квітня 2018 року).
10. XI міжнародний дебатний турнір для школярів «Dnipro Open 2019» (Дніпро, 01-03 березня 2019 року)
11. XI науково-практичний семінар лабораторії психології обдарованості «*Цінності освітнього простору і аксіогенез обдарованої особистості*» (м. Київ, 29 жовтня 2020 року)

Регіональний рівень

1. Семінар-тренінг «Методичні аспекти навчання учнів курсу «Громадянська освіта» (Одеса, 30 жовтня 2019 року)
2. Регіональний науково-практичний семінар «Нові підходи до теорії та практики навчання історії та громадянській освіті» (м. Житомир – м. Коростень, 24–27 вересня 2018 р.).
3. Методичний марафон Житомирського ОШПО «Шляхи вдосконалення допрофільної підготовки та профільного навчання з суспільствознавчих предметів»(30 квітня 2020 р., Житомир)
4. Регіональний науково-практичний семінар «Нові підходи до теорії та практики навчання історії та громадянській освіті» (Житомир-Коростень, 24-26 вересня 2018 р.).
5. Науково-методичний семінар «Інтегрований курс «Громадянська освіта: особливості методики навчання» (м. Кропивницький, 13 вересня 2018 року).
6. Школа педагогів нової формації (м. Тернопіль, 18 квітня 2018 р.).
7. Розвиток критичного мислення у навчанні історії: шляхи реалізації (м. Одеса, 30 березня 2018 р.).

8. Формування громадянської компетентності учнів як методична проблема (м. Краматорськ, 25 жовтня 2018 р.).

Наукова продукція за звітний період: опубліковано **244** планові праці: 2 навчальні програми, 4 збірники тез і матеріалів конференцій, 1 методичні рекомендації, 1 аналітична записка, 48 статей (із них: 1 – у SCOPUS, 3 – в іноземних наукометричних виданнях, 31 – у фахових виданнях), 188 тез та матеріалів конференцій (із них: 4 – у закордонних міжнародних, 89 – у міжнародних в Україні, 95 – у всеукраїнських). Позапланових публікацій 18: 11 підручників, 4 посібника, 2 практичних довідника для вчителя, 1 тестовий контроль знань. Отримано 13 авторських свідоцтв.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

I. НАУКОВА ПРОДУКЦІЯ

Збірники наукових праць, матеріалів і тез доповідей конференцій

1. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. 139 с. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9303
2. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. 96 с. URL : http://www.undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9413
3. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи* : збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Суми, 28-29 березня 2019 р. (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. 72 с. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9223
4. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 05 березня 2020 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2020. 187 с. URL : http://undip.org.ua/upload/iblock/e1a/tezy_internet_konf_05_03_2020.pdf

II. ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНА ПРОДУКЦІЯ

Методичні рекомендації:

1. Суспільствознавча освіта: Історія України. Всесвітня історія. Правознавство. Інтегрований курс «Україна і світ» громадянська освіта. *Нові навчальні програми для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту, профільний рівень); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України*. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 216 с.

III. НАВЧАЛЬНА ПРОДУКЦІЯ

Освітні і навчальні програми:

1. Програма з історії України для 5-9 та 10-11 класів (доопрацьована, 2018-2019) /авторський колектив. URL :

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

2. Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Т.Бакка, Н.Беца, П. Вербицька, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз, О.Муза, В. Павловська-Кравчук, Е. Ситник, Н. Ступницька, О. Педан-Слепухіна. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

IV. ДОВІДКОВА ПРОДУКЦІЯ

Інформаційно-аналітичний огляд:

1. Пометун О. І., Ремех Т. О., Гупан Н. М., Мороз П. В., Мороз І. В., Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І. *Аналітична записка «Про стан онлайн навчання учнів історії в період карантину в Україні (березень-травень 2020 року)»*. Педагогічна думка, м. Київ, Україна, 2020. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722287/>

V. СТАТТІ

Статті, індексовані у Scopus і Web of Science Core Collection, з них у зарубіжних виданнях:

1. Valentyna Slipchuk, Oksana Braslavskaya, Alexander Kobernyk, Innola Novykh, Tetyana Remekh, Halyna Kobernyk. Innovative teaching technologies at universities. *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology (IJARET)*. Volume 11, Issue 5, May 2020, pp. 253-263, Article ID: IJARET_11_05_027. Available online at <http://www.iaeme.com/IJARET/issues.asp?JType=IJARET&VType=11&IType=5>. ISSN Print: 0976-6480 and ISSN Online: 0976-6499. DOI: 10.34218/IJARET.11.5.2020.0027. © IAEME Publication Scopus Indexed

Статті у зарубіжних виданнях, що індексуються в інших наукометричних базах:

1. Кришмарел В. Ю. Куррикулярная система: становление и сложности на примере некоторых постсоветских стран. *Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare* : materialele Conf. Șt. Intern., 7–8 decembrie, 2018, Chișinău / coord. șt.: Lilia Pogolșa, Nicolae Bucun; col de red.: XXX [et al.]. Chișinău, 2018. P. 29–38. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713957/>

2. Кришмарел В. Обучение философии в школе и формирование компетентностей: основы теории и методики в контексте мировой практики. *Хуманитарни Балкански изследвания*. Пловдив, 2019. Т.3. № 1(3). С. 80–84. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715914/>

3. Пометун О. І., Гупан Н. М. Навчання історії як освітній простір розвитку критичного мислення учнів. *Хуманитарни Балкански изследованиа*. Пловдив, 2018. № 1. С.60–64.

Статті у фахових виданнях України:

1. Гупан Н. Диференціація у методичному апараті українських шкільних підручників із суспільствознавчих предметів (1991–2010 рр.). *Проблеми сучасного підручника*. К. : Пед. думка, 2018. Вип. 21. С. 144–155. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/714959/>

2. Гупан Н.М., Пометун О.І. Динаміка змін у методичному апараті шкільного підручника за часів незалежності України (на прикладі правознавства). *Проблеми сучасного підручника*. К.: Педагогічна думка, 2019. Вип. 23. С. 68–80. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722732>

3. Кришмарел В. Методи навчання філософії в контексті компетентнісно орієнтованої історичної і громадянської освіти в ліцеї. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 123–132. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718984/>

4. Кришмарел В. Ю. Робота з текстом як основа навчання філософії в школі: ціннісно-смысловий аспект. *Проблеми сучасного підручника*. К., 2020. Вип. 24. С. 98–109. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint::View&eprintid=722458>

5. Кришмарел В. Ю. Методичні особливості навчання філософії в школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 2 (25). С. 90–95. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/712795/>

6. Кришмарел В. Ю. Навчання філософії в школі: основні тенденції. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 126–136. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/712796/>

7. Малієнко Ю.Б. Інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 4. С. 91–98. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713780/>

8. Малієнко Ю.Б. Компетентнісно орієнтовані завдання у змісті курсів історії в ліцеї: суть, структура, класифікація, значення. *Український педагогічний журнал*. 2019. №3. С. 111–118. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719447>

9. Малієнко Ю.Б. Полікультурні аспекти змісту підручників з історії для 10–11-х класів. *Проблеми сучасного підручника*. 2020. Вип. 24. С. 120–131. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721742/>

10. Малієнко Ю.Б. Поняття «історична свідомість» старшокласників у контексті компетентнісного навчання. *Проблеми сучасного підручника* : збірник наук. праць. 2018. Вип. 21. С. 244–253. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713785/>

11. Малієнко Ю.Б. Теоретичні засади візуалізації змісту підручників з історії для старшої школи у контексті компетентнісного

навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 149–161. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719416/>

12. Мацейків Т.І. Громадянська компетентність особистості: сутність, структура та функції. *Наукові записки : [Збірник наукових статей]*. Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018 р. Випуск 140. С.145–149. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713507/>

13. Мацейків Т.І. Експериментальне дослідження проблеми формування громадянської компетентності старшокласників на уроках історії України. *Наукові записки : [Збірник наукових статей]*. Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019 р. Випуск 143. С.124–132. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718365/>

14. Мацейків Т.І. Емоційно-ціннісна складова громадянської компетентності особистості. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць*. К. : Вид. центр КНЛУ, 2018 р. Вип. 58. С.106–110. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713510/>

15. Мацейків Т.І. Потенціал курсу Історії України у формуванні громадянської компетентності старшокласників. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць*. К. : Вид. центр КНЛУ, 2019р. Вип. 59. С.14–17. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719414/>

16. Мацейків Т.І. Шляхи, форми та методи формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: Реалії та перспективи*. К., 2020. Вип.75. С.135–139. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722738>

17. Moroz P., Moroz I. Implementation of the competence approach in the process of designing «The history of Ukraine in the sources». *Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика»*. Випуск 27 (№ 2-2019). С. 72–77. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718130/>

18. Moroz, P.V., Moroz, I. V. Substantive nature and the model of research competence of high school students in history subject. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 1. С. 108–117. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719803>

19. Мороз П. В., Мороз І. В. Формування дослідницької компетентності засобами сучасного шкільного підручника історії. *Проблеми сучасного підручника*. 2020. Вип. 24. С. 141–162. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720924>

20. Мороз П., Мороз І. Аналіз стану використання історичних джерел у навчанні історії в старшій школі. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 4 С. 142–153. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719069/>

21. Мороз П. В., Мороз І. В. Концептуальні підходи до конструювання практикуму «Історія України в джерелах». *Проблеми*

сучасного підручника. 2018. Вип. 21. С. 261–270. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713281/>

22. Мороз П. В., Мороз І. В. Практичні аспекти організації дослідницької діяльності в процесі навчання історії в основній школі. *Український педагогічний журнал*. 2018. №. 4. С. 99–109. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/712984/>

23. Пометун О.І., Гупан Н. М. Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С.50–58. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717917/>

24. Пометун О., Гупан Н. Візуальні джерела у підручнику з історії як засіб розвитку критичного мислення учнів. *Проблеми сучасного підручника*. К. : 2020. Вип. 24. С.241–255. URL : <http://ipvid.org.ua/Vypusk24/Zmist24.php>

25. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. №3. С. 89–98. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715129>

26. Пометун О., Гупан Н. Розвиток критичного мислення учнів засобами шкільного підручника з історії. *Проблеми сучасного підручника*. К. : Педагогічна думка, 2018. Вип. 20. №20. С.327–336. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722734>

27. Пометун О.І., Гупан Н. М. Розвиваймо критичне мислення як наскрізне уміння у навчанні історії. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27 (2). Кам'янець-Подільський. С. 92–98. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722735>

28. Пометун О.І., Ремех Т.О. Оцінювання учнів із громадянської освіти в контексті компетентнісного підходу. *Український педагогічний журнал*. 2019. №1. С.86–97. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717916/>

29. Пометун О.І., Ремех Т.О. Онлайн-навчання історії: виклики і проблеми. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2020. №3. С. 8–14.

30. Ремех Т.О. Розвиток історичної компетентності десятикласників засобами підручника історії України. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 244–258. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719395>

31. Ремех Т.О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34–41. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713638>

Наукові статті у виданнях, що не належать до Переліку наукових фахових видань України:

1. Власов В. Завдання для перевірки умінь розпізнавати факти (події, явища, процеси) за візуальними історичними джерелами. Завдання на розпізнавання історичних діячів за живописними портретами, фотографіями з використанням фрагментів історичних джерел. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. №5. С. 75–96. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/714184/>

2. Гупан Н.М. Зрушення у методичному апараті українських шкільних підручників з історії на зламі ХХ – ХХІ ст. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. К. : Педагогічна думка, 2018. С. 16–27. URL : https://lib.iitta.gov.ua/713606/1/%D0%9D.%D0%9C.%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD_2018.pdf

3. Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. № 2. С. 69–76. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/710793/>

4. Пометун О., Гупан Н. Якою бути шкільній програмі з історії України. *Освітня політика. Портал громадських експертів*. Код доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1189-yakoyu-buti-shkilnij-programi-z-istoriji-ukrajini>.

5. Пометун О., Ремех Т. «Громадянська освіта» – новий курс старшої школи: особливості змісту і методики. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. К. : Педагогічна думка, 2018. С. 6–16. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713605/>

6. Пометун О.І., Ремех Т.О. Про результати дослідження відділом суспільствознавчої освіти Інституту Педагогіки НАПН України проблем методики навчання історії і громадянської освіти в гімназії та ліцеї (2015–2020 рр.). Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 15 жовтня 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук*. 2020, 2(2). С.1–5. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/3>

7. Пометун О.І., Ремех Т.О. Як організувати й провести практичні заняття з курсу «Громадянська освіта». *Історія України. Вкладка: Правознавство та інші суспільні дисципліни*. 2018. № 10 (146), жовтень. С. 4–8. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714245>

8. Пометун О., Ремех Т. Як навчати десятикласників громадянській освіті. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. №4. С. 55–60.

9. Ремех Т. Як спланувати уроки з інтегрованого предмета «Громадянська освіта» (10 клас). *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. №4. С. 61–64. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714230>

10. Ремех Т., Пометун О. Як навчати учнів громадянства. Громадянська освіта. 10-й клас (Частина II). Формувальне та підсумкове оцінювання десятикласників на уроках з «Громадянська освіта». *Історія України*. №4, 2019 (вкладка). С.1–8. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719734>

11. Ремех Т.О. Як спланувати уроки з інтегрованого предмета «Громадянська освіта» (10 клас). *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. №4. С. 61–64. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/714230/>

12. Ремех Т.О. Особливості навчання десятикласників інтегрованого предмета «Громадянська освіта». *Історія України. Вкладка: Правознавство та інші суспільні дисципліни.* № 8 (144), серпень 2018. С. 1–7. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714242>

13. Скворець В.О., Лепський М.А., Ремех Т.О. Суддівство в дебатах: реалізація освітньо-технологічного підходу. *Гранит Науки*, 2020. №46, лютий. URL : <https://un-sci.com/ru/2020/02/28/suddivstvo-v-debatah-realizacziya-osvitno-tehnologichnogo-pidhodu/>

ТЕЗИ ТА МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУМІВ

Міжнародні за кордоном:

1. Moroz P., Moroz I. Research competence of the student in the history teaching system in high school. *Proceedings of the 1st International Symposium on Intellectual Economics, Management and Education*, September 20, 2019. Vilnius Gediminas Technical University. Vilnius: Vilnius Gediminas Technical University, 2019. 232–234 p. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717213/>

2. Remekh T. Role of targeting in competence-oriented pupils' education. *Proceedings of the XI International Conference of European Academy of Sciences & Research EASR*, с. Bonn, Germany, с. 63. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719396>

3. Кришмарел В. Ю. Формування смисложиттєвих цінностей у навчанні філософії в ліцеї на основі роботи з текстами. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka : матеріали Міжнародної наукової конференції «Science, Research, Development #28 (Наука, Исследования, Развитие.#28)»* (м. Баку, Азербайджан, 29-30 квітня 2020 р.). Warszawa, 2020. С. 74–75. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720862>

4. Ремех Т.О. Дистанційне навчання учнів: виклики та перспективи. *Збірник наукових есе учасників стажування «Особливості фінської системи освіти»* (Фінляндія, Гуйтінен, 25.05–12.06 2020 р.). Західно-Фінляндський коледж, відділ освіти мерії м. Гуйтінен, польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», м. Гуйтінен, Фінляндія, 20–24 травня 2020 року. URL : <https://www.iasc.org/wp-content/uploads/2020/06/3>

Міжнародні в Україні:

1. Moroz I. V. Features of The Design of Content of School Historical Education in the Dimension of Modern Social Challenges. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації: матеріали III Міжнародної наук.-*

практ. конференції (Київ, 30 травня 2019 р.). Київ–Дрогобич: ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2019. С. 130–131. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718136/>

2. Moroz I. V. Integration of means of media-education in the workshop «History of Ukraine in sources». *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 травня 2020 р. Київ – Біла Церква : Авторитет, 2020. С. 246–247. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721044>

3. Moroz I. Features of the organization of control and evaluation of educational achievements of pupils in the conditions of the competence approach. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 08-09 жовтня 2020 року. ВПЦ «Візаві», м. Умань, Україна, С. 106-108. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722223/>

4. Moroz P. Psychological and pedagogical conditions of formation of research competence of high school students. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 08-09 жовтня 2020 року. ВПЦ «Візаві», м. Умань, Україна, С. 109–111. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722223/>

5. Moroz P. V. Methodological Basis of the Textbook «World History. History of Ukraine (integrated course)» for 6 School Year of General Secondary Education. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 30 травня 2019 р.). Київ–Дрогобич: ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2019. С. 132–133. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/716186/>

6. Moroz P.V. Methodical background of construction of a modern school textbook of history and a site of its internet support. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання)*, 28 – 29 травня 2020 р. Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 127–129. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720652>

7. Moroz P.V. Peculiarities of the creation of media-education by the means of the workshop «History of Ukraine in sources». *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 травня 2020 р. Київ – Біла Церква : Авторитет, 2020. С. 247–249. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721045>

8. Pometun O. Remeh T. Requirements for the design of school textbooks in civil education. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання)*, м. Київ, 14 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 101–102. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719645>

9. Власов В.С. Завдання на порівняння явищ і процесів у змісті сучасних підручників історії для учнів ліцею. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*

(наукове електронне видання), м. Київ, 14 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 27. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=8992

10. Гупан Н. Вплив європейської освітньої політики на шкільні підручники в незалежній Україні. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій»* (28 травня 2020, Київ). К. 2020. С. 88–90. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722552>

11. Гупан Н. Дистанційне навчання та цифрове освітнє середовище. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*. Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції 08-09 жовтня 2020 року. Умань: КДПУ. 2020. С 51–54. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722231/>

12. Гупан Н. М. Формування історико-педагогічної компетентності у магістрів та аспірантів. *Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С.191–194. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722239/>

13. Гупан Н. М. Ілюстративний матеріал у шкільному підручнику з історії. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції* (наукове видання), м. Київ, 28–29 травня 2020 р., Київ, 2020. С. 59–60. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720791>

14. Гупан Н.М. Інтернет як важливий компонент предметного освітнього середовища у навчанні історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи»*, Київ, 30 вересня 2019 р. Педагогічна думка, м. Київ, Україна, стор. 42-45. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717278/>

15. Гупан Н.М. *Formation of historical and pedagogical competence of masters and graduate students* In: Science, society, education: topical issues and development prospects. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference SPC «Sci-conf.com.ua», с. Kharkiv, Ukraine, pp. 249–252. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720139>

16. Гупан Н.М. Потенціал шкільної історії у розвитку критичного мислення учнів. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 2(21) : Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020 р.). Умань : Візаві, 2020. С. 27–30. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720797>

17. Кришмарел В. Навчання філософії в школі: потреби українських вчителів. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції* (наукове електронне видання), (м. Київ, 14 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 67–68. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719637/>

18. Кришмарел В. Навчання філософії в школі: деякі пропозиції для наскрізної активації. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта* —

2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 30 травня 2019 р.) Київ–Дрогобич, 2019. С. 121–123. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719815/>

19. Кришмарел В. Ю. Наскрізне впровадження духовно-морального навчання на уроках: тенденції, методи, перспективи. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 08-09 жовтня 2020 року. ВПЦ «Візаві», м. Умань, Україна, 2020. С. 89–92. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722228/>

20. Кришмарел В. Ю. Навчання філософії в ліцеї на основі роботи з текстами. *Проблеми сучасного підручника* : збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), 28 – 29 травня 2020 р., Київ. К., 2020. С. 86 –87. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720770>

21. Кришмарел В. Ю. Основні стратегії використання запитань на уроках з огляду на навчання філософії. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 трав. 2020 р. Авторитет, м. Київ, Україна – м. Біла Церква, Україна, 2020. С. 228–230. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721146/>

22. Кришмарел В. Ю. Використання текстів для формування смисложиттєвих цінностей при навчанні філософії в ліцеї. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Львівський науковий форум» (м. Львів, 15-16 квітня 2020 року). Львів, 2020. С. 12–13. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/720182/>

23. Кришмарел В. Ю. Основні підходи до роботи з візуальними джерелами через запитання. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. Візаві, м. Умань, Україна, 2020. С. 80–82. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720769/>

24. Кришмарел В. Потенціал філософії та релігієзнавства в ліцеях України. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ, 2019. С. 88–91. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715916/>

25. Кришмарел В. Тенденції в навчанні філософії в школі у країнах Європи та Північної Америки. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі* : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 7–8 червня 2018 р.). Київ–Дрогобич, 2018. С. 109–110. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/710791/>

26. Малієнко Ю. Б. Розвивальний потенціал сучасних підручників з історії для 10-11 класів. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), м.

Київ, 28–29 травня 2020 р. Київ, 2020. С. 108–110. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720753/>

27. Малієнко Ю.Б. Багатоаспектність як поліфункціональний чинник компетентісно орієнтованого змісту історичної освіти. *Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 13-14 липня 2020 року. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 29–30. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721443/>

28. Малієнко Ю.Б. Компетентнісні вимоги до змісту історичної освіти в ліцеї. Аксіологічний аспект. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), м. Київ, 14 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 74–75. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719437/>

29. Малієнко Ю.Б. Компетентісно орієнтована методика формування полікультурного змісту історичної освіти в ліцеї. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. Конференції. м. Київ, 30 травня 2019 р. Київ–Дрогобич, 2019. С. 124–125. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719438/>

30. Малієнко Ю.Б. Якість історичної освіти як показник компетентісно орієнтованого навчання історії старшокласників. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ, 2019. С. 91–93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719441/>

31. Малієнко Ю.Б. Специфіка взаємодії предметної історичної компетентності та історичної свідомості у процесі навчання історії в ліцеї. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 листопада 2020 року. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 38–39. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722361/>

32. Малієнко Юлія. Історична свідомість як категорія компетентісно орієнтованого навчання. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 08-09 жовтня 2020 року. Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. 181 с. С. 91–93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722241/>

33. Малієнко Юлія. Методичні аспекти візуалізації навчання історії в контексті інклюзивної освіти. *Імплементация концепції інклюзивної освіти: проблеми та перспективи*: Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 07-08 жовтня 2020 року. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. С. 78–80. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717281/>

34. Малієнко Юлія. Поняття мультикультурна освіта в педагогічних традиціях України та США. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 трав. 2020 р. Київ ; Біла Церква : Авторитет, 2020. – 444 с. ст. 144–145. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721434/>

35. Малієнко Юлія. Теоретичні аспекти інтегрованого підходу до реалізації компетентнісно орієнтованого навчання історії. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. Умань, 2020. С. 87–90. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719416/>

36. Мацейків Т.І . Формування національних цінностей учнів ліцею на уроках української культури. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я.А.Коменського.Вип.1(20): Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Умань, 21-21 травня 2020 р.). Умань, 2020. С.54–56. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720890>

37. Мацейків Т.І. Громадянськість як основа формування громадянської компетентності особистості. *Людина і соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 25-26 вересня 2020 р. Львів, 2020. С.80–83. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722067>

38. Мацейків Т.І. Діяльнісно-процесуальний складник громадянської компетентності особистості. *Development of modern technologies and scientific potential of the world* : збірник тез міжнародної конференції. Лондон, 29 липня, 2019 р. Лондон, 2019. с.45–46. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719811/>

39. Мацейків Т.І. До питання про громадянську культуру особистості. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 18-19 вересня 2020 р. Одеса, 2020. С.88–90. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722066>

40. Мацейків Т.І. Етнокультурний складник історії України як засіб формування громадянської компетентності учнів старшої школи. *Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії*: збірник тез міжнародної наукової конференції, Суми, 22 травня 2020 р. Суми, 2020. С.38–39. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720929>

41. Мацейків Т.І. Методичні засади формування громадянської компетентності особистості. *Перспективи розвитку сучасної науки*: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 20-21 липня 2019 р.К., 2019. – с.20–22. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718366/>

42. Мацейків Т.І. Методичні умови формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Особистість і суспільство: питання педагогіки та психології*: збірник тез Міжнародної

науково-практичної конференції. Львів, 22-23 листопада 2019 р. Львів, 2019 р. с.35–36. (на розгляді)

43. Мацейків Т.І. Формування громадянських цінностей в учнів ліцею на уроках вітчизняної історії. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки і практики* : збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 24-25 квітня 2020 р. Київ, 2020. С.40–42. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720935>

44. Мацейків Т.І. Громадянська компетентність особистості як визначальний результат історичної освіти. *Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 26-27 липня 2019. Харків, 2019. с.21–23. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722575>

45. Мацейків Т.І. Національна культура як засіб формування громадянської компетентності старшокласників. *Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі*: збірник тез Міжнародної конференції Wolomin. 2 жовтня. 2018. Wolomin. 2018. – С.14–15. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713501>

46. Мацейків Т.І. Формування громадянської компетентності учнів ліцею засобами шкільного підручника з історії України. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції Інституту педагогіки НАПН України (наукове видання). м. Київ, 28-29 травня 2020 р. Київ, 2020. С.112–114. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719626>

47. Мацейків Т.І. Формування толерантності в учнів старшої школи на уроках вітчизняної історії. *Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці, 01 травня, 2020 р. Чернівці, 2020. С. 83–84. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720892>

48. Мороз І. В. Формування медіаграмотності старшокласників засобами практикуму «Історія України в джерелах. Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020 р.). Умань, 2020. С. 93–95. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720655>

49. Мороз І. В. Дослідницькі завдання як засіб формування історичної компетентності старшокласників. *Робота з науково обдарованою молоддю: проблеми та перспективи*: збірник матеріалів міжнародної науково-методичної конференції (Київ, 17-19 квітня 2018 року). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 99–101. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/712044/>

50. Мороз І. В. Особливості відбору та структурування змісту шкільних підручників історії в контексті дослідницького навчання. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез міжнародної науково-практичної

конференції (наукове електронне видання), (м. Київ, 14 травня 2019 р.). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 81–82. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715943/>

51. Мороз І. В. Особливості формування в учнів старшої школи історичної компетентності. *Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти*: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 листопада 2019 р.), м. Київ. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 209–210. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719399/>

52. Мороз І. В. Потенціал шкільного підручника історії у формуванні медіаграмотності учнів. *Проблеми сучасного підручника*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (електронне видання), 28-29 травня 2020 р. Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 58–60. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721427>

53. Мороз І. В. Проблеми відбору та структурування змісту шкільних підручників історії в контексті дослідницького навчання. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 7-8 червня 2018 р.). Київ–Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. С. 112–113. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/710783/>

54. Мороз І. В. Система завдань та запитань шкільного підручника «Вступ до історії» для 5 класу закладів загальної середньої освіти. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), м. Київ, 28 – 29 травня 2020 р., Київ, 2020. С. 126–127. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720651>

55. Мороз І. В. Модель дослідницької компетентності старшокласників з історії. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 1(20): *Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 травн. 2020 р.). Умань, 2020. С. 58–61. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720662/>

56. Мороз П. Особливості організації навчального дослідження з історії в закладах загальної середньої освіти технічної спрямованості. *Теорія і практика моделювання інноваційного розвитку профільного закладу загальної середньої освіти технічної спрямованості для академічно здібних учнів*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 53–54. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722604>

57. Мороз П. Робота з історичними джерелами як засіб формування дослідницької компетентності академічно здібних учнів. *Теорія і практика моделювання інноваційного розвитку профільного закладу загальної середньої освіти технічної спрямованості для академічно здібних учнів*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 54–56. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722605>

58. Мороз П. В. Аналіз стану використання дослідницького підходу в процесі навчання історії в закладах загальної середньої освіти. *Історія та*

філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Київ – Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2020. С. 95–98. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720918>

59. Мороз П. В. Компетентнісно-діяльнісний підхід до побудови системи завдань шкільного підручника історії. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 7-8 червня 2018 р.). Київ–Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. С. 114–115. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/710782/>

60. Мороз П. В. Методичні шляхи формування дослідницької компетентності засобами шкільного підручника історії. *Проблеми сучасного підручника*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (електронне видання), 28-29 травня 2020 р., Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 60–62. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721429>

61. Мороз П. В. Особливості інтегрування медіаосвіти в практикум «Історія України в джерелах». *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 2(21): *Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020 р.). Умань : Візаві, 2020. С. 95–97. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720663>

62. Мороз П. В. Особливості організації дослідницької діяльності учнів в процесі навчання історії в школі. *Робота з науково обдарованою молоддю: проблеми та перспективи*: збірник матеріалів міжнародної науково-методичної конференції (Київ, 17-19 квітня 2018 року). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 102–105. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/712043/>

63. Мороз П. В. Структура дослідницької компетентності старшокласників з історії. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського*. Вип. 1(20): *Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали 1 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 травн. 2020 р.). Умань: Візаві, 2020. С. 61–64. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720663>

64. Мороз П. В. Особливості методичного апарату шкільного підручника «Вступ до історії». *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), (м. Київ, 14 травня 2019 р.). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 82–83. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715942/>

65. Мороз П. В. Історична предметна компетентність учнів старшої школи: визначення та складники. *Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти*: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 листопада 2019 р.), м. Київ. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 211–214. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719398/>

66. Мороз І. В. Принципи добору історичних джерел до практикуму «Історія України в джерелах». *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ, 2019. С. 200–202. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715661/>

67. Мороз П. В. Система дослідницьких завдань практикуму «Історія України в джерелах» як засіб формування історичної предметної та ключових компетентностей старшокласників. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ, 2019. С. 100–104. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715660/>

68. Пометун О. Вчитель як рушійна сила модернізації освітнього середовища. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції 10–11 жовтня 2019 року, м. Київ. Київ, 2019. С.184–187. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/719731/>

69. Пометун О. І. Діяльнісний підхід як основа сучасного освітнього процесу. *Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С.214–216. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722239/>

70. Пометун О. І., Гупан Н. М. Навчальна дискусія як важливий складник сучасного навчання історії. *Збірник матеріалів Третьої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти»* (м. Умань, 16-17 травня 2019 р.). Умань, 2019. С.136–141. URL : http://eprints.zu.edu.ua/29549/1/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B82019.pdf

71. Пометун О. Полікультурна освіта як складова виховання громадянина. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018 : трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі* : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 7-8 червня 2018 р.). Київ–Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2018. С. 66–67. URL : <http://undip.org.ua/upload/iblock/18d/tezy-internet-konferentsiya-2019.pdf>

72. Пометун О. Потенціал шкільної історичної освіти в умовах полікультурного суспільства. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій»* (28 травня 2020, Київ). К. 2020. С. 267 –269. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722550>

73. Пометун О. І. Підходи до проектування підручника з історії у контексті змін освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції* (наукове видання), м. Київ, 28–29 травня 2020 р., Київ, 2020. С.156–158. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720790>

74. Пометун О., Ремех Т. Особливості громадянської освіти як предмета й питання підготовки вчителів. *Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 15-16 листопада 2019 р.). Випуск 11. Наукове видання. Харків, 2019. 83 с. С. 57–60. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718350>

75. Пометун О.І. Гупан Н.М. Полікультурність України і завдання шкільної історичної освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 30 травня 2019 р.). Київ–Дрогобич, 2019. С.32–35. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9134

76. Пометун О.І. Гупан Н.М. Практичні заняття як складова шкільного підручника з історії. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), (м. Київ, 14 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 99–101. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=8992

77. Пометун О.І. Гупан Н.М. Технологія розвитку критичного мислення як інноваційне педагогічне явище. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 32–35. URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27281/1/d_kozlitin_1_kozak_OXXISTPP_2019.pdf

78. Пометун О.І., Ремех Т.О. Розвиток критичного мислення учнів як завдання вчителя початкової школи. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи»* (Запоріжжя, 12–18 травня 2020 року). Запоріжжя, 2020. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720911>

79. Пометун Олена, Гупан Нестор. Структурно-функціональний аналіз феномена освітнього середовища. *Імплементация концепції інклюзивної освіти: проблеми та перспективи: матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції 07–08 жовтня 2020 року*, м. Умань. Умань: УДПУ, 2020. С. 94–98. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722390/>

80. Пометун Олена. Розвиток навичок критичного читання в учнів на уроках історії. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції 08-09 жовтня 2020 року, м. Умань. Умань: КДПУ, 2020. С. 134–137. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722231/>

81. Пометун О. І. Розвиток критичного мислення і медіаграмотності учнів: потенціал і проблеми. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020

p.). Умань : Візаві, 2020. С. 105–109. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720794>

82. Ремех Т. Запровадження дебатів у школі як шлях утвердження демократичних цінностей. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 трав. 2020 р. Авторитет, м. Київ, Україна – м. Біла Церква, Україна, с. 273–274. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.p

83. Ремех Т. О. Enhancing pupils' civic competence by means of interactive learning. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Вип. 1(20): Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали 1 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 травн. 2020 р.). м. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. С. 74–77. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720728>

84. Ремех Т. Потенціал дебатів у навчанні старшокласників громадянства. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 11–12 жовтня 2019 року. FOLIA COMENIANA: Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психодидактики імені Я. А. Коменського. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 272 с. С. 201–204. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719732>

85. Ремех Т. Учнівські дебати за кордоном та в Україні: порівняльний аналіз. *Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Вип. 2(21): Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21–22 трав. 2020 р.). Умань : Візаві, 2020. С.109–114. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720691>

86. Ремех Т.О. Civil education in ukrainian school: development and prospects. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 30 травня 2019 р.). Київ–Дрогобич, 2019. С.152–153. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719739>

87. Ремех Т.О. Зміст та умови ефективного навчання учнів громадянства. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С.117–119. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719737>

88. Ремех Т.О. Інтерація як засіб формування і розвитку громадянської компетентності учнів. *Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SPC «Sci-conf.com.ua»* (м. Харків, 12 –14 квітня 2020 р.). Харків, 2020. С. 479–483. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720144/>

89. Ремех Т.О. Організація інтерактивного навчання учнів засобами підручника. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), 28–29 травня*

2020 р., Київ. К.: Педагогічна думка, 2020. С.165–168. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720729>

Всеукраїнські:

1. Власов В. С. Використання писемних джерел на уроках історії як засіб розвитку пізнавальних умінь учнів старшої школи. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Суми, 28-29 березня 2019 р. Київ, 2019. С. 6. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717178/>

2. Власов В.С. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 16 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 37–39. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719727/>

3. Власов В.С. Формування в учнів уміння працювати з писемними історичними джерелами. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. – К. : Педагогічна думка, 2018. – С. 141–142. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713659/>

4. Гупан Н. М. Висвітлення особистості Пантелеймона Куліша у шкільних підручниках з історії незалежної України. *Велет українського слова (до 200-ліття Пантелеймона Куліша)*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2019 р., м. Київ. Київ, 2019. С. 58–61. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9337

5. Гупан Н. М. Сутність і структура компетентності дослідників історії освіти. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю; 20 травня 2020 р., м. Київ. м. Київ — Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2020. С.154–157. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720941/>

6. Гупан Н. Підручник як засіб розвитку критичного мислення старшокласників. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік. К. : Інститут педагогіки, 2018. С. 138–140. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713276/1/anotovani2018.pdf>

7. Гупан Н. М. Професійна історико-педагогічна компетентність студентів-педагогів: сутність та структура. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 73–75. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720695>

8. Гупан Н.М. Активізація навчання десятикласників засобами підручника з історії України. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Суми 28-29

березня 2019 р. (електронне видання). Київ, 2019. С. 7–11. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717170/>

9. Гупан Н.М. Джерельна база як складник досліджень з історії освіти. *Форми репрезентації джерел з історії освіти (до 20 – річчя Державної наукової бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського)*: зб. матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару. 15 травня 2019 р., Київ. Київ, 2019. С. 10–11. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719813/>

10. Гупан Н.М. До питання класифікації пізнавальних завдань як складової методичного апарату сучасних підручників з історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської інтернет-конференції (наукове електронне видання) (м. Київ, 30 вересня 2019 року). Київ, 2019. С.20–21. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9303

11. Гупан Н.М. Особливості побудови методичного апарату нового підручника з історії України для 10 кл. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ. 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ, 2019. С. 19–25. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9413

12. Гупан Н.М. Якою є структура компетентнісно орієнтованого уроку, яка дозволяє розвивати км учнів. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік*. К. : Інститут педагогіки, 2020. С. URL : (на розгляді)

13. Гупан Н.М., Пометун О.І. Актуальні питання модернізації шкільних підручників з історії України. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник матеріалів і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2019 р., м. Київ. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 44–53. URL : http://undip.org.ua/upload/iblock/a2c/materialy_dopovidey-vseukr.nauk.16-travnnya-2019r..pdf

14. Кришмарел В. Аспекти компетентнісного впровадження навчання філософії в ліцеї на уроках історії та громадянської освіти. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік*. Київ, 2019. С. 131-133. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719634/>

15. Кришмарел В. Методи роботи з текстом для розвитку філософування в учнів ліцею на уроках історії та громадянської освіти. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Суми, 28-29 березня 2019 р. Київ, 2019. С. 22–24. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717181/>

16. Кришмарел В. Навчання філософії в школі в контексті історичної та громадянської освіти. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-

конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 61–63. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717277/>

17. Кришмарел В. Навчання філософії та компетентнісний підхід в освіті: аспекти впровадження. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ, 2019. С. 31–36. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719635/>

18. Кришмарел В. Ю. Акцентуація особливостей навчання філософії на уроках історії та громадянської освіти в ліцеї. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік. у друці*

19. Кришмарел В. Ю. Візуальні матеріали в навчанні філософії в ліцеї: місце запитань. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (20 травня 2020 року, м. Київ). «Авторитет», ФОП Курбанова Ю. В., м. Київ, Україна – м. Біла Церква, Україна, 2020. С. 86–87. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720923/>

20. Кришмарел В. Ю. Навчання філософії на уроках громадянської освіти в ліцеї: від тексту до смислу. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 85–87. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720696/>

21. Кришмарел В. Ю. Teaching philosophy and religious studies in the context of historical and civil education in lyceum. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 трав. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 55–56. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720767>

22. Кришмарел В.Ю. Ціннісно-смісложиттєвий вимір у навчанні філософії в школі: методологічні зауваги. *Цінності освітнього простору і аксіогенез обдарованої особистості*: тези доповідей XI наук.-практ. семінару, 29 жовтня 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. С. 24.

23. Кришмарел В. Філософія в школі: основні акценти наскрізного навчання. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 126–129. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715912/>

24. Кришмарел В. Ю. Навчання аспектам філософії в старшій школі в контексті компетентнісного підходу. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. Київ, 2018. С. 29–30. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713611/>

25. Кришмарел В. Ю. Навчання філософії на уроках історії в ліцеї: стан та особливості впровадження. *Анотовані результати науково-дослідної*

роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік. Київ, 2018. С. 142–143. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713675/>

26. Малієнко Ю. Б. Вплив мотиваційно-ставленнєвої сфери на формування предметної історичної компетентності старшокласників. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік.* Київ, 2019. С.133–134. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719436/>

27. Малієнко Ю. Б. Ключові компетентності як інтегративний показник нової української школи. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи.* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 10 червня 2020 року м. Херсон. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Ч. I. С. 140–141. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721141/>

28. Малієнко Ю. Б. Формування хронологічного складника предметної історичної компетентності у процесі навчання історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції,* Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 90–93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719627/>

29. Малієнко Ю., Муляр О. Розвиток фахової компетентності вчителів історії у контексті вимог нової української школи. *Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти: матеріали доповідей (статей, тез) учасників круглого столу онлайн (м. Луцьк, 18 червня 2020 року).* Луцьк: Волиньполіграф, 2020., С. 20–22. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722241/>

30. Малієнко Ю.Б. Формування предметної історичної компетентності в ліцеї. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік.* Київ, 2020. URL : **(на розгляді)**

31. Малієнко Ю.Б. Компетентнісні завдання у змісті курсів історії в ліцеї *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи :* збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Суми, 28-29 березня 2019 р. (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 27–29. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717173/>

32. Малієнко Ю.Б. Листи як експонати музеїв і носії історичної пам'яті в контексті компетентнісно орієнтованої педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті:* матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 листопада 2020 р., м. Київ. Національний центр «Мала академія наук України», С. 52–54. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722597>

33. Малієнко Ю.Б. Методичні аспекти використання фотографій у змісті курсів історії в старших класах. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції,* Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове

електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 73–75. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717281/>

34. Малієнко Ю.Б. Нові вимоги до візуалізації змісту підручників історії для старшої школи. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). – Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 30–34. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719610/>

35. Малієнко Ю.Б. Теорія і практика проведення компетентнісно орієнтованих уроків історії у старшій школі закладів загальної середньої освіти. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. К. : Педагогічна думка, 2018. С. 30–31. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713608/>

36. Малієнко Ю.Б. Філософія виховання в контексті компетентнісного навчання історії в ліцеї. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 16 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 44–46. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719439/>

37. Малієнко Ю.Б. Формування історичної свідомості старшокласників у контексті компетентнісного навчання. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. Київ, 2018. С. 143–144. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713676/>

38. Мацейків Т.І. Етапи формування громадянської компетентності старшокласників на уроках історії України. *IV Геретівські читання*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю Тернопіль, 14 червня, 2019 р. Тернопіль, 2019. С. 23–25. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719812/>

39. Мацейків Т.І. Методика формування громадянської компетентності старшокласників на уроках історії України. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської конференції (наукове електронне видання). Київ, 05 березня, 2019 р. Київ, Педагогічна думка, 2019. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717285/>

40. Мацейків Т.І. Методичний інструментарій формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Українська хартія вільної людини – ціннісний базис для національної концепції «Нова українська школа»*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тернопіль. 29 квітня 2020 р. Тернопіль, 2020. С.162–165. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720891>

41. Мацейків Т.І. Методичні підходи до формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С.97–100. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719626>

42. Мацейків Т.І. Можливості курсу історії України в формуванні громадянської компетентності старшокласників *Трансформація української*

педагогічної концепції на початку III тисячоліття : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тернопіль, 18 листопада 2018 р. Тернопіль, 2018. С. 77–78. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713500/>

43. Мацейків Т.І. Можливості курсу Історія України у формуванні аксіологічного складника громадянської компетентності старшокласників. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (науково-електронне видання). м. Суми, 28–29 березня, 2019 р. Суми, 2019р. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717182/>

44. Мацейків Т.І. Навчально-методичне забезпечення формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках Вітчизняної історії. *Зміст і технології шкільної освіти*: збірник тез звітної науково-практичної конференції Інституту педагогіки за 2019 р. К. : Інститут педагогіки НАПН України. 2020. (на розгляді)

45. Мацейків Т.І. Особливості формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Зміст і технології шкільної освіти*: збірник тез звітної науково-практичної конференції Інституту педагогіки за 2019 р. К. : Інститут педагогіки НАПН України. 2019. С.134–135. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719639/>

46. Мацейків Т.І. Формування громадянської компетентності учнів старшої школи – пріоритетне завдання історичної освіти. *Педагогічна наука: реалії і перспективи розвитку*: збірник тез Всеукраїнської конференції. Одеса, 14–15 червня 2019 р. Одеса, 2019. с. 128–129. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718364/>

47. Мацейків Т.І. Формування громадянської компетентності старшокласників на уроках історії України. *Зміст і технології шкільної освіти*: збірник тез звітної науково-практичної конференції Інституту педагогіки за 2018р. К., Інститут педагогіки НАПН України. 2018 р. С.134–135. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713669/>

48. Мацейків Т.І. Формування громадянської компетентності та національної ідентичності на уроках історії в музеї. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 26 листопада. 2020 р. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722598>

49. Мацейків Т.І., Ремех Т.О. Розвиток громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України / *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 41–45. URL : <http://www.undip.org.ua/upload/iblock/06e/materialy-internet-konferentsiya-2019.pdf>

50. Мороз І. В. Змістова сутність дослідницької діяльності старшокласників з історії. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Київ – Біла Церква:

Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2020. С. 93–95. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720919>

51. Мороз І. В. Компетентнісний підхід до навчання історії в старшій школі. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 86–88. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717280/>

52. Мороз І. В. Психолого-педагогічні умови формування в учнів старшої школи історичної дослідницької компетентності. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 106–108. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720694>

53. Мороз І. В. Реалізація дослідницького підходу в шкільному підручнику «вступ до історії» для 5 класу закладів загальної середньої освіти. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 40–45. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718132/>

54. Мороз І. В. Особливості роботи зі статистичними джерелами на уроках історії в старшій школі. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік*. Київ: Інститут педагогіки, Педагогічна думка. 2018. С. 136–137. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719402/>

55. Мороз П. В. Особливості розвитку вміння висувати гіпотези в процесі навчання історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. Педагогічна думка, м. Київ. С. 108–110. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720693>

56. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання історії: досвід та перспективи. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 139–142. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715910/>

57. Мороз П. В. Практичні аспекти організації дослідницької діяльності в процесі навчання історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 52–58. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718133/>

58. Мороз П. В. Формування вміння працювати з фотографією як самостійним історичним джерелом на уроках історії в старшій школі. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік*. Київ: Інститут педагогіки, Педагогічна думка. 2018. С. 135–136. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/719400/>

59. Мороз І. Використання історичних джерел у навчанні історії в старшій школі: стан та перспективи. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10 червня 2020 р., Херсон. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Ч. I. С. 148–151. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721140>

60. Мороз І. В. Дослідницька компетентність учня в системі навчання історії в старшій школі. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 35–36. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713598/>

61. Мороз І. В. Роль учителя в умовах дослідницького навчання історії в старших класах. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.). Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 76–78. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/715911/>

62. Мороз І. В. Система завдань практикуму «Історія України в джерелах». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 147–148. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713286/>

63. Мороз П. Дослідницький підхід до конструювання сучасного шкільного підручника історії та сайту його інтернет-підтримки. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10 червня 2020 р., Херсон. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Ч. I. С. 151–154. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721139>

64. Мороз П. В. Компетентнісний підхід до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів з історії. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 88–90. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/718154/>

65. Мороз П. В. Компонентний склад дослідницької компетентності учня старших класів (на прикладі навчання історії). *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 32–34. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713597/>

66. Мороз П. В. Методичні підходи до конструювання практикуму «Історія України в джерелах». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 146–147. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/713284/>

67. Пометун О. І. Вчимося ставити запитання: чи актуально це для сучасного вчителя історії? *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики*

та перспективи: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 104–107. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717282/>

68. Пометун О. І. Методична модель технології розвитку критичного мислення на уроці історії. *Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи*: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (наукове електронне видання) (м. Суми, 28-29 березня 2019 року). Київ, 2019. С. 52–55. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9223

69. Пометун О. І. Розвиток критичного мислення учнів як наскрізного уміння в практиці Нової української школи. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Київ — Біла Церква : Видавництво «Авторитет». ФОП Курбанова Ю. В., 2020. С. 108–111. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/720941/>

70. Пометун О. І. Як підготувати вчителя початкової школи до проведення ефективного уроку. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція 7-8 жовтня 2020 року (матеріали конференції). Умань : КДПУ, 2020. С.45–50. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722370/>

71. Пометун О. Урок історії у контексті розвитку критичного мислення учнів. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ, 2019. С. 70–77. URL : <http://www.undip.org.ua/upload/iblock/06e/materialy-internet-konferentsiya-2019.pdf>

72. Пометун О. Чому критичне мислення – навичка XXI століття, потрібна кожному учню. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 73–75. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719628>

73. Пометун О.І. Гупан Н.М. Проблеми репрезентації джерел з історії освіти у шкільних підручниках. *Форми репрезентації джерел з історії освіти (до 20-річчя Державної науковопедагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського)* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 15 трав. 2019 р. Київ: [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2019. С. 22–24. URL : http://lib.iitta.gov.ua/716659/1/Forms_of_representation_of_sources_2019_25_06.pdf

74. Пометун О.І. Гупан Н.М. Українське підручникотворення у контексті модернізації шкільної освіти (на матеріалах суспільствознавчих предметів). *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.).

Київ, 2019. С. 148–149. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=8990

75. Пометун О.І. Запровадження технології критичного мислення в школі: проблеми і виклики. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. К. : Інститут педагогіки, 2018. С. 137–138. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713665>

76. Пометун О.І. Як трансформується технологія розвитку критичного мислення у навчанні історії. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік*. К. : Інститут педагогіки, 2020. С. URL : (на розгляді)

77. Пометун О.І., Гупан Н. М. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти. *II Всеукраїнська науково-практична конференція з он-лайн трансляцією «Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики»* (Суми, 06-07 червня 2019 р.). Суми, 2020. С.176–180. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/716654/>

78. Пометун О.І., Ремех Т.О. Формувальне оцінювання у навчанні історії та громадянської освіти в контексті Нової української школи. *Всеукраїнська науково-практична конференція: «Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи»* (10 червня 2020 року). КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», м. Херсон. С. 108–110. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721283>

79. Пометун О.І., Ремех Т.О. Якою має бути підготовка вчителя до дистанційного навчання учнів. *Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти: матеріали доповідей (статей, тез) учасників круглого столу онлайн* (м. Луцьк, 18 червня 2020 року). Волиньполіграф, м. Луцьк, С. 13–16. URL : <http://vippo.org.ua/files/conferense/zbl806.pdf>

80. Пометун О.І., Ремех Т.О. Як побудувати ефективний урок із громадянської освіти. *II Всеукраїнська науково-практична конференція з он-лайн трансляцією «Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики»* (Суми, 06-07 червня 2019 р.). Суми, 2020. С.158–164. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/716657/>

81. Пометун О., Ремех Т. «Громадянська освіта» – новий курс старшої школи: особливості змісту і методики. *Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії»*: Київ, 18 жовтня 2018 р. К. : Педагогічна думка, 2018. С. 6–16. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713605>

82. Пометун Олена, Гупан Нестор. Як музеї можуть ефективно долучитись до шкільної історичної освіти. *II Всеукраїнська науково-практична конференція «Музейна педагогіка в науковій освіті»*. 26 листопада 2020 р. С. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722599>

83. Ремех Т. О. Розвиток громадянської та соціальної компетентностей учнів як завдання Нової української школи. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії*: зб. тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю; 20 травня 2020 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2020. С. 111–113. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722756>

84. Ремех Т. Роль дискусії як інтерактивної технології у навчанні учнів громадянства. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2020. 188 с. С.144–146. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720697>

85. Ремех Т. Роль навчальної дискусії у громадянській освіті учнів ліцею. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік*. К. : Інститут педагогіки, 2020. С. URL : (немає даних)

86. Ремех Т.О. Методичні аспекти навчання учнів курсу «Громадянська освіта». *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 83–89. URL : <http://www.undip.org.ua/upload/iblock/06e/materialy-internet-konferentsiya-2019.pdf>

87. Ремех Т.О. Музей Голокосту як освітній простір. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Київ – Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 156–160. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718351>

88. Ремех Т.О. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні учнів предмета «Громадянська освіта». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік*. К. : Інститут педагогіки, 2018. С.140 –141. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713729>

89. Ремех Т.О. Роль інноваційних технологій у професійній підготовці суддів. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 травня 2020 року). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 284 с. С.56 –59. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720768>

90. Ремех Т.О. Формування громадянської відповідальності учнів в освітньому середовищі Нової української школи. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 152–155. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719728>

91. Ремех Т.О. Цілевизначення у навчанні учнів курсу «Громадянська освіта». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту*

педагогіки НАПН України за 2019 рік. К. : Інститут педагогіки, 2019. С.130–131. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719643>

92. Ремех Т.О. Як побудувати урок для досягнення завдань курсу «Громадянська освіта». *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 115–117. URL : <http://undip.org.ua/upload/iblock/18d/tezy-internet-konferentsiya-2019.pdf>

93. Ремех Т.О., Савенков А.О. Шкільний музей як освітній простір та просвітницький ресурс. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 26 листопада. 2020 р. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722600>

94. Ремех Т. О. Практико орієнтоване навчання учнів громадянства / *Україна, українська мова – світ XXI століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем* : ел. зб. статей за матеріалами Дванадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовт. 2019 р. Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 393–396. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717965/>

95. Ремех Т.О. Компоненти й прояви громадянської компетентності учнів. *Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників в умовах інноваційного розвитку сучасної гімназії* методичний посібник. К. : Педагогічна думка, 2018. С. 27–29. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713604>

Позапланові

Підручники:

1. Бандровський О.Г., Власов В.С. *Всесвітня історія. Історія України*. (інтегрований курс): Підручник для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2019. 223 с.

2. Власов В.С. *Вступ до історії*: Підручник для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. К. : Генеза, 2018. 208 с.

3. Власов В.С., Кульчицький С.В. *Історія України* (профільний рівень). Підручник для 10-го класу загальноосвітніх навч. закладів. К. : «Літера», 2018. 304 с.

4. Власов В.С., Кульчицький С.В. *Історія України* (профільний рівень). Підручник для 11-го класу загальноосвітніх навч. закладів. Київ, 2019. 286 с.

5. Власов В.С., Кульчицький С.В. *Історія України* (рівень стандарту). Підручник для 10-го класу загальноосвітніх навч. закладів. К. : «Літера», 2018. 256 с.

6. Власов В.С., Кульчицький С.В. *Історія України* (рівень стандарту). Підручник для 11-го класу загальноосвітніх навч. закладів. Київ, 2019. 256 с.

7. Мороз П. В. Всесвітня історія. *Історія України* (інтегрований курс) : підруч. для 6-го кл. закладів загальної середньої освіти. Київ, 2019. 224 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/handle/123456789/1368>

8. Мороз П. В., Кришмарел В. Ю., Мороз І. В. *Всесвітня історія*: підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти. К. : «Педагогічна думка», 2020. 192 с.

9. Мороз П. В., Мороз І. В. *Вступ до історії* : підруч. для 5-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Педагогічна думка, 2018. 176 с.

10. О.Пометун, Н.Гупан. *Історія України*: підр. для 10-го кл. загальноосвітньої школи. К., Оріон. 2018. 256 с.

11. Пометун О. І., Малієнко Ю. Б. *Всесвітня історія* : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 176 с.

Методичні та навчально-методичні посібники:

1. Пометун О. *Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що?*. Київ. 2019. 96 с.

2. Пометун О. І. *Нова українська школа : розвиток критичного мислення учнів початкової школи* : навч.- метод. посіб. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.

3. Зима О.В., Ремех Т.О., Скворець В.О., Масютіна М.Е. *Путівник судді дебатів*. К. : Логос, 2018. 93 с.

4. Зима О.В., Ремех Т.О., Скворець В.О. *Публічні дебати в громаді : Посібник для лідерів громад* К. : Логос, 2020. 92 с.

Довідники, зошити, контролі знань:

1. Пометун О., Ремех Т. *Практичний довідник учителя громадянської освіти* К., 2018. 96 с.

2. Ремех Т.О. та ін. *Практичний довідник учителя правознавства. Історія і суспільствознавство в школах України : теорія та методика навчання*. К., 2018. №1 (71) січень-лютий. 112 с.

3. Ремех Т.О., Пометун О.І., Бондарук І.П. та ін. *Громадянська освіта (інтегрований курс)*. 10 клас. Тестовий контроль результатів навчання. Київ : Літера ЛТД, 2018. 144 с.

Авторські свідоцтва

1.	Ремех Т. О.	Методичний посібник «Методика навчання учнів 9-го класу основ правознавства»	№ 91512 від 12.08.2019
2.	Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С.	Методичний посібник «Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі»	№ 91513 від 12.08.2019
3.	Пометун О. І., Гупан Н. М.	Методичний посібник «Практичні заняття з історії в основній школі»	№ 91510 від 12.08.2019
4.	Малієнко Ю. Б.	Методичний посібник «Методика компетентнісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7 класі»»	№ 91509 від 12.08.2019
5.	Мацейків Т. І.	Методичний посібник «Методика реалізації етнокультурної складової змісту історії України у 7-8 класах»	№ 91515 від 12.08.2019
6.	Кришмарел В. Ю.	Методичний посібник «Вивчення питань релігії в курсі історії України у 7-8 класах»	№ 91514 від 12.08.2019
7.	Мороз П. В., Мороз І. В.	Методичний посібник «Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі»	№ 90908 від 19.07.2019
8.	Мороз П. В., Мороз І. В., Галєгова О. В.	Навчальний посібник «Всесвітня історія. Історія України. Робочий зошит. 6 клас»	№ 90912 від 19.07.2019
9.	Мороз П. В., Мороз І. В.	Навчальний посібник «Всесвітня історія. Історія України. Зошит для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів 6-х класів»	№ 90906 від 19.07.2019
10.	Мороз П. В.	Стаття «Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school»	№ 90914 від 19.07.2019
11.	Мороз П. В.	Стаття «Концептуальні підходи до конструювання практикуму «Історія України в джерелах»	№ 90910 від 19.07.2019
12.	Мороз П. В., Кришмарел В. Ю., Мороз І. В.	Підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти «Всесвітня історія»	№ 97130 від 08.04.2020
13.	Бобкова О. С., Богомолова Н. І., Гісем О. В., Гриценко Л. Г., Недашківська А. В., Панкратова І. Є., Прокопишин Л. В., Ремех Т. О., Сліпчук І. Ю.	Словник «Українсько-російський та російсько-український словник для закладів загальної середньої освіти»	№ 97954 від 10.06.2020